

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

Ljubljana, februar 2007

KATJA TAVČAR

IZJAVA

Študentka KATJA TAVČAR izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. MARKA HOČEVARJA in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

1	<u>UVOD</u>	1
2	<u>VIDIK PREVAR IN NAPAK V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH</u>	2
2.1	PREVARA IN NAPAKA V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	2
2.2	NAJPOGOSTEJŠE PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	3
2.2.1	PREDČASNO PRIKAZOVANJE PRIHODKOV	5
2.2.2	PRIKAZOVANJE LAŽNIH PRIHODKOV	7
2.2.3	POVEČEVANJE PRIHODKOV IZ ENKRATNIH VIROV	8
2.2.4	ODLAGANJE TRENUTNIH ODHODKOV NA POZNEJŠE OBDOBJE	8
2.2.5	NEZAPISANE ALI PRIKRITE OBVEZNOSTI	9
2.2.6	ODLAGANJE TRENUTNIH PRIHODKOV NA POZNEJŠE OBDOBJE	9
2.2.7	ODLAGANJE BODOČIH ODHODKOV NA TEKOČE OBDOBJE	9
2.3	DAVČNE PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	10
2.3.1	SPLOŠNA METODA DAVČNIH PONAREDB IN PREVAR	10
2.3.2	METODA DAVČNE UTAJE	11
2.4	NAJPOGOSTEJŠE NAPAKE PREIZKUŠENIH RAČUNOVODIJ	14
2.5	SLOVENSKA KAZENSKA ZAKONODAJA S PODROČJA PREVAR V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	14
3	<u>VLOGA REVIZORJA PRI ODKRIVANJU IN PREPREČEVANJU PREVAR V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH</u>	17
3.1	VLOGA REVIZORJA	17
3.2	ETIČNA ODGOVORNOST REVIZORJA	20
3.3	SLOVENSKI KODEKS POKLICNE ETIKE ZUNANJIH REVIZORJEV	20
4	<u>RAČUNOVODSKI ŠKANDALI PO SVETU IN PRI NAS</u>	21
4.1	ENRON	22
4.2	WORLD.COM	24
4.3	XEROX	25
4.4	PARMALAT	26
4.5	AIG	27
4.6	SIEMENS	28
4.7	SIB BANKA	28
4.8	STEKLARNA ROGAŠKA	29
4.9	ELAN	30
4.10	BOFEX IN MERKUR	31
5	<u>SKLEP</u>	33
	<u>LITERATURA</u>	35
	<u>VIRI</u>	36

1 UVOD

Tako kot drugod po svetu, se tudi pri nas pojavljajo različne oblike finančnih prevar z namenom prikriti dejansko stanje v podjetju. V želji po preprečevanju takšne oblike gospodarskega kriminala, države vedno bolj zaostrejejo pravila poslovanja in izkazovanja poslovnih knjig.

Vedno bolj se izpopolnjujejo pravne, strokovne in finančne norme, kljub temu pa nepoštenosti in prevar v poslovnem svetu ne moremo izkoreniniti, lahko pa jo vsaj oklestimo. Dejstvo je, da postaja poslovno okolje s hitrim razvojem vedno bolj tvegano, kar bodo izkoristili predvsem tisti, ki se bodo razvoju prilagodili z enako hitrostjo in hitrim dojemanjem.

Namen te diplomske naloge je bil predvsem opozoriti na prevare v računovodskih izkazih in s tem porušiti slepo zaupanje v izdana poslovna poročila. S pomočjo teorije v praksi sem želela preučiti namen in potek lažnega računovodskega poročanja ter opozoriti na tipične računovodske prevare, ki se jim z dobrimi nadzornimi kontrolami in dobro organizacijsko kulturo lahko izognemo.

V prvem delu naloge opisujem najpogostejše prevare v računovodskih izkazih, s katerimi podjetja krojijo svoje poslovne rezultate, predvsem z namenom višjega dobička, ki managerjem in nadzornemu svetu omogoča izplačilo višjih letnih nagrad, zaposlenim višje plače, delničarjem z umetnim dvigovanjem tečaja delnic višje dividende in nenazadnje višje davke državi.

Kreativno računovodstvo se pod vodstvom poslovodstva trudi biti vedno bolj ustvarjalno, kljub temu pa strokovnjaki vedno znova ugotavljajo, da so prevare bolj ali manj tipske in nič kaj »kreativne«.

Vodstvo podjetja mora javnosti prikazati resnično ter pošteno sliko poslovanja podjetja. Šele s strogimi zakoni o spoštovanju različnih gospodarskih načel in standardov ter tudi etičnih in moralnih pravil, lahko podjetje spodbudimo k transparentnosti poslovanja. Izvleček tega opisujem v drugem delu naloge, v katerem je pomemben poudarek dan tudi na vlogo in etično odgovornost revizorja, saj le-ti pomembno vplivajo pri zaupanju v finančna poročila in v podjetje kot celoto.

Zadnji del naloge sem v celoti posvetila odmevnejšim finančnim prevaram v domačem in mednarodnem gospodarstvu, ki so presenetile investitorje in porušile zaupanje v navidez močna in uspešna podjetja. Kljub temu, da se slovenska podjetja ne morejo primerjati z vrednostjo izvedene finančne prevare tujih podjetij, so pomembno vplivale na slovenski trg in slovenske vlagatelje.

Skupne točke, ki jih lahko najdemo pri vsakem posameznem podjetju ali korporaciji, so predvsem zatajitev nadzornih kontrol (tako notranjih kot zunanjih), prepletenost podjetja z revizorji, ki bi morali podjetje neodvisno nadzorovati, ter tudi povezanost vpletenih s politiko in še kaj bi lahko našli.

2 VIDIK PREVAR IN NAPAK V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

V današnjem času obstaja nešteto načinov za takšno ali drugačno nepošteno ravnanje. Lahko celo rečemo, da so dandanes prevare že povsem integrirane v gospodarski svet. Pojem prevare obsega vrsto definicij, ki se med seboj bolj ali manj razlikujejo, odvisno od načina in namena, zaradi katerega so oblikovane. Bistvo prevare pa je nepošteno dejanje. Prevara je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika opredeljena kot dejanje, s katerim kdo z določenim namenom zavede koga v zmotu (SSKJ, 1996). Sama se bom osredotočila na opredelitev pojma predvsem z vidika računovodske oz. revizijske stroke.

2.1 Prevara in napaka v računovodskih izkazih

Prevare v računovodskih izkazih lahko obravnavamo kot prevare v informacijski funkciji podjetja, saj je računovodstvo osrednja informacijska dejavnost. Tako lahko trdimo, da so prevare v računovodskih izkazih integrirane v vsako poslovno funkcijo podjetja, saj so računovodski izkazi tisti, preko katerih zunanje okolje podjetja pridobiva informacije o dogajanju v podjetju. V primeru namerno napačnega poslovanja je treba temu primerno prirediti tudi poslovne informacije o delovanju podjetja.

Mednarodni standardi revidiranja definirajo prevaro kot namerno dejanje enega ali več posameznikov posloводства (»poslovodska prevara«), zaposlencev (»zaposlenska prevara«) ali tretjih oseb, kar povzroči namerno napačno predstavitev računovodskih informacij. Pomembni sta predvsem dve vrsti namernih napačnih navedb, in sicer napačne navedbe, ki izhajajo iz prevarantskega računovodskega poročanja, ter tiste napačne navedbe, ki izhajajo iz poneverbe sredstev (Krese, 1995, str. 9 – 10).

Prevara lahko tako obsega naslednje postavke:

- prikrojevanje, ponarejanje ali spreminjanje evidenc oz. dokumentov;
- nezakonito prisvajanje sredstev;
- prikrievanje ali opuščanje učinkov poslovnih dogodkov v evidencah ali listinah;
- evidentiranje poslovnih dogodkov, ki se niso zgodili;
- napačno uporabo računovodskih načel.

Spodbude za prevarantsko odločanje so različne. Včasih je dovolj že sama zaznava priložnosti za prevaro, lahko se zagreši, če je posloводство in/ali zaposlenci pod pritiskom doseganja nekega cilja, npr. povečanje ugleda podjetja v javnosti in tako povečanje tržne vrednosti

podjetja ali pa zahtevanje boljših rezultatov zaposlencev, ki jih z »normalnim« delom ni mogoče doseči. Lahko pa je spodbuda tudi sama želja po nekoliko bolj potratnem življenju posameznika. Ne glede na to, kaj nas žene v prevaro, je zelo pomembno delovanje notranjih kontrol v podjetju. V primeru, da notranje kontrole ne delujejo oz. so le-te neustrezne in jih je mogoče zaobiti, je možnost prevar veliko večja, kot če kontrole delujejo ustrezno.

Prevari sorodna je **napaka**, ki jo strokovna literatura definira kot nenamerno napačna predstavitev računovodskih informacij, in sicer gre za (MSR 240, 2001):

- napako pri zbiranju ali obdelovanju podatkov, iz katerih so sestavljeni računovodski izkazi;
- napačno računovodsko oceno, ki izhaja iz spregleda ali napačne pojasnitve dejstev;
- napako pri uporabi računovodskih načel, ki se nanašajo na merjenje, pripoznavanje, razvrščanje, predstavljanje ali razkrivanje.

Kljub temu, da so meje med prevaro in napako točno določene, se pri pojmu napačne uporabe računovodskih načel ta razpoznavnost nekoliko zabriše. Lahko se namreč zgodi, da namerno napačno uporabo računovodskih usmeritev jemljemo za napako in ne za prevaro, saj je prevaro ponavadi zelo težko odkriti. Sankcije pri slednji pa so povsem drugačne, kakor če bi šlo za napako.

Po raziskavah mednarodne skupine PricewaterhouseCoopers največ prevar v evropskih podjetjih zagrešijo zaposleni in poslovodstvo, le manjši del zunanji sodelavci. Predvsem so ogrožena velika podjetja, ki iščejo priložnost za rast z vstopanjem na bolj tvegane nove trge, na katerih je nadzorovanje zaradi bolj zapletenih transakcijskih struktur zahtevnejše, pritiski na poslovodstvo so veliki, zato teži k omejevanju stroškov z zmanjševanjem nadzora, pripadnost zaposlenih je v velikih podjetjih morda manjša, priložnosti za zaroto pa večje (Povh, 2003, str. 10).

2.2 Najpogostejše prevare v računovodskih izkazih

Gospodarski kriminal se lahko pojavi bodisi v vrstah zaposlenih v računovodstvu podjetja, še več pa je primerov, ko nepazljivost in nenatančnost zaposlenih v tej službi izkoristijo drugi. Storilci pri svojem početju poskušajo biti čimbolj inovativni, kar bi od njih tudi pričakovali, vendar pa kljub temu lahko govorimo o tipičnih prevarah v računovodskih izkazih, ki jih storilci poskušajo izvesti za dosego svojega cilja. Žal je res, da so storilci vedno pred tistimi, ki taka početja odkrivajo, preprečujejo in sodno preganjajo. Na srečo pa to ne pomeni, da so zaradi tega vedno tudi uspešni.

Obstajajo določene okoliščine, v katerih je verjetnost napak oz. prevar večja in na katere moramo biti kot revizorji pri analizi računovodskih izkazov še posebej pozorni. Takšne okoliščine so sistematično razdeljene v naslednje skupine (Habjanec, 2001, str. 4 – 7):

- *Problem neoporečnosti, sposobnosti in vplivnosti posloводства:*

Posloводство se izogiba sodelovanju z revizorji, ne daje točnih in popolnih informacij o poslovanju, poleg tega pa se do podrejenih v podjetju vede oblastno. Organizacijski ustroj v podjetju je preveč zapleten, kar otežuje nadzor poslovanja, prav tako pa določeni posamezniki v poslovodu vplivajo na delovanje notranjih kontrol v podjetju in se ne osredotočijo na odpravljanje težav pri delovanju notranjih kontrol. Problem se pojavi tudi pri sposobnosti računovodske in finančne službe, saj je ta zaradi pogoste menjave zaposlenih precej okrnjena. Vodstvo se pretirano nagiba k poslovnemu tveganju, nima izoblikovane poslovne strategije ter politike poslovanja podjetja. To je tudi razlog, da prihaja do zgrešenih investicij, podjetje postane nelikvidno, prodaja upada ipd. Podjetje zaradi vsega zgoraj naštetega pogosto menja pravne in druge strokovnjake, ki sodelujejo s podjetjem, kar oteži preglednost poslovnih stikov in delovanja.

- *Problemi v poslovnem in kontrolnem okolju preučevanega podjetja in neobičajni pritiski v okolju:*

V panogi narašča recesija, kar vrši pritisk na podjetja, ki se tako zaradi večjega števila nepravilnih poslovnih potez soočajo z likvidnostnimi težavami, zgrešenimi investicijskimi odločitvami in primanjkljajem trajnih virov sredstev (manjši dobiček, prehitra rast poslovanja), vse to pa poslabšuje realno poslovno uspešnost podjetja. Prav tako se kakovost zaslužkov zmanjšuje, saj podjetje v poskusu sledenja konkurenci spreminja poslovne običaje, neustrezno prodaja na kredit ter uporablja različna računovodska pravila. Kljub fizičnim kontrolam v skladiščih, trgovinah in drugod blago ni fizično zavarovano pred nepooblaščenimi osebami. Podjetje ima zelo zapleten računovodski sistem, ki dovoljuje številne napake, čeprav bi jih lahko izboljšali in poenostavili. Prav tako imajo zaposleni v računovodski službi zelo kratek rok za končanje računovodskih izkazov. V podjetju obstajajo le redki zaposleni, ki imajo pregled nad celotnim poslovanjem podjetja ter vpliv na delovanje notranjih kontrol, to pa pomeni, da so le redkokdaj odsotni v podjetju, saj bi njihova odsotnost ogrozila delovanje podjetja. Eden od problemov, ki se pojavlja je tudi ta, da je delničarjem obljubljen večji dobiček, kot ga je podjetje sposobno ustvariti, z namenom obdržati tržno ceno delnic.

- *Prevare in napake v zvezi z nekaterimi poslovnimi dogodki:*

Pojavljajo se:

- neobičajni poslovni dogodki, ki pomembno vplivajo na izkazani dobiček podjetja (npr. znesek izrednih odhodkov je nenadoma zelo povečan);
- poslovni dogodki, ki nakazujejo, da podjetje posluje s povezanimi osebami, kot npr. tihi družbeniki, by-pass podjetja (npr. plačila za izdelek oz. storitev iz drugega vira kot od naročnika) ipd.;
- storitve, nenavadne za poslovno dejavnost podjetja, ki vplivajo na izkazane stroške in obveznosti podjetja (podjetje je imelo stroške zaradi izdelka oz. storitve, ki ne sodi v

dejavnost, za katero je registrirano; mogoče je celo vprašljivo ali bo zato prejelo plačilo).

- *Revizorjeve težave pri pridobivanju zadostnih revizijskih dokazov:*
  - Za vse poslovne dogodke niso zagotovljene pravilne, pravočasne in popolne računovodske listine ali pa se celo zgodi, da posamezne računovodske listine sploh ne obstajajo.
  - Izvirne računovodske listine niso prekontrolirane, odobrene in priložene drugim listinam (npr. računi kupcem morajo biti priloženi odpremnici), pred evidentiranjem druge osebe v računovodstvu.
  - Pojavljajo se razlike med popisi, neodvisnimi potrditvami tretjih oseb in računovodskimi evidencami ter zbranimi revizijskimi dokazi (npr. revizijsko opazovanje popisa) in onemogočajo ugotovitev resnice.
  - Odgovori posloводства na revizorjeva poizvedovanja so izmikajoči ter otežujejo sodelovanje z revizorjem.

Ameriški univerzitetni profesor in ustanovitelj seminarjev za »izganjalce prevar«¹ Howard Schilit v svoji knjigi *Financial Shenanigans* opozarja na 7 večjih skupin možnih prevar, ki se utegnejo pojaviti v računovodskih izkazih, in sicer (Schilit, 2002, str. 24 – 25):

- 1) predčasno prikazovanje prihodkov
- 2) prikazovanje lažnih prihodkov
- 3) povečevanje prihodkov iz enkratnih virov
- 4) odlaganje trenutnih odhodkov na poznejše obdobje
- 5) nezapisane ali prikrite obveznosti
- 6) odlaganje trenutnih prihodkov na poznejše obdobje
- 7) odlaganje bodočih odhodkov na tekoče obdobje

Iz naštetega je razvidno, da je cilj prvih petih prevar navidezno povečati dobiček poslovnega obdobja, zadnji dve pa sprotne dobičke usmerjata na prihodnje poslovne obdobje.

2.2.1 Predčasno prikazovanje prihodkov

Lahko bi rekli, da je ta prevara, povezana s prikazovanjem prihodkov, najbolj pogosta. Podjetja, ki poslujejo pošteno, prihodke prikazujejo šele, ko je prišlo do menjave blaga oziroma ko je ta proces že končan. Prevaro s predčasnim prikazovanjem prihodkov pa storilci lahko izvajajo na več različnih načinov:

- *Odpošiljanje blaga, preden je bila kupoprodajna pogodba sklenjena.* V Združenih državah Amerike veljavna računovodska pravila (GAAP)² predpisujejo, da mora biti

---

¹ Schilit, 2002, str. 27, angl.: Shenanigan busters.

² General Accepted Accounting Standards.

blago predano oziroma poslano in zamenjano bodisi za denar bodisi za drugo blago, preden lahko poslovni sistem prikaže prihodek. Obdobje, ko so takšne vrste prevar najbolj pogoste, je prav gotovo konec poslovnega leta, saj želi podjetje prikazati višje prihodke in s tem višji dobiček. Prihodke tako prikaže že takrat, ko je blago izročeno oziroma poslano veleprodajnim podjetjem, ni pa še bilo plačano. Takšno ravnanje je še posebej pogosto v ameriški avtomobilski industriji.

Tudi slovenski računovodski standardi, SRS 18 – Prihodki (SRS, 2006) določajo, da se pripoznanje prihodkov odloži (odloženi prihodki se izkazujejo na kontu pasivnih kratkoročnih časovnih razmejitev), ko za opravljeno storitev ali prodani izdelek ni realno pričakovati, da bodo prihodki plačani, nato pa se izkažejo šele ob prejemu denarja. Kadar ni dvomov o končnem poplačilu, se prihodki pripoznajo v celoti ob prodaji, tudi če se gotovinsko plačilo opravi na obroke.

- *Prikaz prihodkov, ko še obstajajo pomembne negotovosti.* Podjetja prikazujejo prihodke, čeprav se s poslovnimi partnerji še niso dokončno dogovorili o vseh pomembnih vprašanjih ter razrešili vseh negotovosti. GAAP zahtevajo, da pred izdajo proizvodov obstaja velika verjetnost, da ti ne bodo vrnjeni in da jih bo kupec plačal. Neprimerno pa bi bilo izkazovati prihodke, če:

- je verjetno, da kupec ne bo plačal proizvodov;
- je možno, da bo kupec proizvod vrnil;
- tveganja in koristi lastništva še niso bili preneseni na kupca.

SRS v sekciji prihodkov zahtevajo, da se prihodki izkazujejo, če:

- prodajalec prenese na kupca vsa tveganja in pravice, ki izhajajo iz lastništva;
- ni večje negotovosti glede prejema plačila;
- ni večje negotovosti glede stroškov, ki se nanašajo na prodane količine oz. opravljene storitve; ter če
- ni večje negotovosti glede možnosti za vračilo prodanih količin.

- *Prikaz prihodkov, ko storitev še ni bila opravljena.* Gre za to, da podjetje dobi plačilo za storitev, ki še ni bila opravljena. Plačilo se namreč nanaša na opravljanje storitev v prihodnosti. V ZDA je to značilno predvsem za franšizna podjetja; ta namreč dobijo na začetku poslovanja vnaprejšnje plačilo, ki ga bodo zaslužila šele čez leta.

SRS 18 – Prihodki navajajo, da se v takšnem primeru prihodki pripoznavajo sorazmerno z dinamiko dokončanosti takšnih storitev. Izpolnjena morata biti dva pogoja, da bo storitev

opravljena in plačana ter da ni nobene pomembne negotovosti glede stroškov, ki so ali bodo nastali pri opravljanju storitev.

2.2.2 Prikazovanje lažnih prihodkov

Preden se uspešni investitorji zanesejo na računovodske izkaze podjetja, se morajo najprej prepričati, ali ti izkazi prikazujejo resnično in pošteno sliko poslovnih razmer v podjetju.

Podjetja pri tej obliki prevare izkazujejo denar in druga sredstva, ki so jih pridobila iz neprodajnih transakcij, kot prihodke iz poslovanja. Kot takšne prihodke podjetja navajajo denar in druga sredstva, ki so jih pridobila bodisi z zamenjavo podobnih sredstev z drugimi podjetji, kadar gre za denar pa prikazujejo kot prihodke kreditiranje dobaviteljev. Te vrste prevar lahko glede na izvajanje razdelimo na pet skupin, in sicer:

- *Prikazovanje prihodkov in konsignacijska prodaja.* Podjetje proda blago kupcu na konsignacijo ter prikaže prihodke od prodaje že ob sami predaji blaga v konsignacijo. Značilnost konsignacije je, da je blago vse do trenutka prodaje tretji osebi v lasti proizvajalca oz. komitenta. Podjetja ponavadi tako dejanje pri revizorjevem pregledu prikrijejo z obojestransko podpisano običajno prodajno pogodbo, v ozadju pa imajo še aneks, ki modificira pogoje iz prodajne pogodbe.
- *Prikazovanje prejetega bančnega posojila kot prihodka iz poslovanja.* Podjetja v želji povečati prihodke prikažejo prejeta bančno posojilo kot prihodek od prodaje. Bančno posojilo se mora vrniti prvotnemu viru, zato se seveda smatra kot obveznost. Nasprotno pa je prejeti denar od terjatev do kupcev prihodek iz poslovanja.
- *Prikazovanje prihodkov od prodaje osnovnih sredstev kot prihodki iz poslovanja.* Prodaja osnovnih sredstev ni prihodek iz poslovanja, saj ni rezultat prodaje blaga oz. storitev stranki.

SRS 1.č pravi, da je potrebno ob odtujitvi prevrednotenega opredmetenega osnovnega sredstva, razliko med njegovo čisto prodajno vrednostjo in zadnjo knjigovodsko vrednostjo popraviti za prevrednotovalni popravek kapitala, ki se nanaša na to opredmeteno osnovno sredstvo; tako se med prevrednotovalne poslovne prihodke oziroma prevrednotovalne poslovne odhodke prenese razlika (pozitivna oziroma negativna) med čisto prodajno vrednostjo in prvotno knjigovodsko vrednostjo.

- *Pripoznavanje prihodkov od prodaje med povezanimi pravnimi osebami.* Umetno ustvarjanje prihodkov se pogosto dogaja med povezanimi pravnimi osebami. Za pripoznavanje prihodkov je pri povezanih pravnih osebah potrebno zagotoviti neodvisnost transakcij od njihovega pravnega položaja. Prihodke od posameznih poslov je mogoče pripoznati, če bi določena transakcija povzročila enake učinke tudi, če ti osebi ne bi bili povezani. V kolikor tega ni mogoče zagotoviti, je take transakcije potrebno izločiti, saj ne dajejo prave slike o uspešnosti poslovanja povezanih oseb.

- *Lažne ocene v vmesnih računovodskih poročilih.* Pri pripravi letnih poročil mora vodstvo podjetja oceniti poslovanje podjetja, dobo uporabnosti osnovnih sredstev, vračila, ki jih utegne dobiti od poslovnih partnerjev za prejšnje posle, in podobno. Takšne ocene so lahko včasih tudi namenoma nerealne, če želi poslovodstvo prikazati sliko podjetja, ki je drugačna od resnične.

2.2.3 Povečevanje prihodkov iz enkratnih virov

Povečevanje prihodkov s prihodki iz enkratnih virov gotovo razveseli managerje določenega podjetja, navdušeni pa niso investitorji in posojilodajalci, ki se zanašajo na ta zavajajoča finančna poročila. Taka poročila običajno prikazujejo stanje kvazi zdravega podjetja, v resnici pa je ravno nasprotno. Schilit je v svoji knjigi *Financial Shenanigans* opozoril na primer podjetja Charter Company, ki je leta 1983 prikazalo poslovanje z dobičkom 50,4 milijona dolarjev, kmalu za tem pa šlo v stečaj. Iz izkaza omenjenega podjetja je bilo razvidno, da je bila večina prihodkov v zadnjem poslovnem letu izrednih; brez njih bi podjetje poslovalo z veliko izgubo. Podjetja lahko s tovrstnimi izrednimi prihodki izboljšajo svoj izkaz uspeha na naslednje načine:

- *Povečanje prihodkov s prodajo precenjenih osnovnih sredstev.* Podjetja prodajo nekatera osnovna sredstva nad njihovo knjižno vrednostjo. Posebej pogosto se to zgodi, če prodajo zemljišča, katerih vrednost se je nenadoma bistveno povečala.
- *Prikazovanje prihodkov od prodaje osnovnih sredstev kot rezultat znižanja operativnih sredstev.* Kot sem že omenila se mora pozitivna razlika od prodaje OS (SRS 1.30) prikazati neposredno v kapitalu kot presežek iz prevrednotenja. Eden od trikov za umetno napihovanje operativnih prihodkov je prikazovanje prihodkov iz enkratnih virov v zniževanju operativnih stroškov. Računalniški gigant IBM je leta 1991 3,7 mrd USD prihodkov od prodaje posla podjetju AT&T prikazal kot znižanje v postavki splošni in administrativni stroški.
- *Prikrivanje sprememb v strukturi prihodkov.* Podjetja ne prikažejo ločeno zneska prihodkov od poslovanja in izrednih odhodkov. SRS 18 (Prihodki) določajo, da morajo podjetja razčlenjevati svoje prihodke na prihodke od poslovanja, prihodke od financiranja in izredne prihodke.

2.2.4 Odlaganje trenutnih odhodkov na poznejše obdobje

Izključitev stroškov iz računovodskih izkazov nima smisla, saj to pomeni, da bo podjetje s tem plačalo višje davke. Kljub temu pa se ta ukana običajno uporabi takrat, ko podjetje želi impresionirati vlagatelje ali posojilodajalce. Gre za enega najpogostejših načinov za »povečanje« dobička v poslovnem obdobju. Znanih je več različnih tehnik za povečanje dobička z izločitvijo stroškov. Vsaka od tehnik doseže cilj nepravilnega prikazovanja poslovnih stroškov kot sredstva namesto kot stroška.

- *Prikazovanje običajnih poslovnih stroškov kot sredstva.* Običajni stroški poslovanja, ki prinašajo kratkoročne koristi, so napačno knjiženi med sredstva in se tako v bodočih

obdobjih tudi amortizirajo. Stroški, ki so najbolj pogosto neprimerno amortizirani, so stroški trženja, stroški programske opreme, raziskave in razvoja, stroški vzdrževanja in popravila.

- *Neodpisovanje sredstev brez vrednosti.* Odločitev, da osnovno sredstvo v poslovnem procesu ni več primerno za uporabo, marsikdaj ni preprosto. Sredstvo se ne bo amortiziralo in poslovni sistem od njega ne bo imel nikakršne koristi.
- *Prepočasno oziroma nepravilno amortiziranje sredstev.* Ko podjetje uporablja osnovno sredstvo, mora njegovo obrabo prikazovati kot amortizirani znesek. Ta se potem šteje med stroške tistega poslovnega obdobja. Vodilni v podjetju imajo lahko razloge za čim počasnejše odpisovanje vrednosti sredstev, saj tako dlje ohranijo večjo vrednost za primer, če bi jih poslovni sistem prodal. Seveda ima svojo vlogo pri takšni prodaji osnovnega sredstva tudi njegova tržna vrednost. S počasnejšo amortizacijo pa so manjši tudi odhodki in zato dobiček podjetja večji.

2.2.5 Nezapisane ali prikrite obveznosti

Pri zabeleženju obveznosti nekatera podjetja delijo mnenje »čim manj besed, tem bolje«. Taka filozofija podjetja odraža politiko čim manjšega razkritja raznih podatkov, ki sicer ne sodijo v izkaz uspeha, vendar se bodo uporabniki čutili ogoljufane, ko bodo zanje izvedeli. Zdelo se jim bo, da bi morali biti z njimi že prej seznanjeni. Takšne utegnejo biti pogodbe o vezanosti zgolj na enega/ali določeno število poslovnih partnerjev, morebitne tožbe, ki grozijo podjetju, in podobno.

2.2.6 Odlaganje trenutnih prihodkov na poznejše obdobje

Cilj te vrste prevar je zmanjšati sedanje prihodke in jih prestaviti na kasnejše obdobje, ko bo potreba po njih večja. To predvsem velja za podjetja, ki so trenutno zelo uspešna in si želijo na ta način zagotoviti rezervo za slabša obdobja ter za podjetja, ki bodo prevzeta in tako prikrivajo prihodke v korist prevzemnika. Eden od primerov podjetij, kjer so več let prikazovali del ustvarjenega prihodka med rezervami je tudi Microsoft. Septembra leta 1999 so tako ob nekoliko slabšem rezultatu črpali rezerve, ki so jih prejšnja leta ustvarili prav za take namene. S tem so zgladili vzpone in padce prihodkov v poslovanju, kar v poslovnem svetu ni neobičajno, saj s tem obdržijo investitorje, ki jim je napačno prikazana solidna in predvidljiva rast dobička. Neodvisni revizor je odgovoren za svojo potrditev, da podatki v računovodskih izkazih podjetja niso neresnični ali zavajajoči, prav tako pa morajo na take stvari biti pozorni tudi investitorji, ki so pravzaprav lastniki podjetja.

2.2.7 Odlaganje bodočih odhodkov na tekoče obdobje

Ko se podjetja soočajo s finančnimi težavami, managerji podjetij pogosto posežejo v različne računovodske postavke. Ena od možnih prevar je med drugim tudi odložitev bodočih

odhodkov na tekoče obdobje. S tem želijo popraviti izkaz uspeha v naslednjem poslovnem obdobju in s tem prikazati poslovanje z dobičkom. Še posebej se take prevare poslužujejo ob zamenjavi vodstva, ko so managerjem za rešitev podjetja iz težav ponujene visoko bogate opcije. Najprej je na vrsti reorganizacija, odpisi precenjenih osnovnih sredstev in terjatev ter zmanjševanje števila zaposlenih, kar močno poveča odhodke v tekočem obdobju in s tem poveča dobičke v bodočem obdobju.

Tudi slovenska podjetja morajo uporabnike svojih računovodskih izkazov seznanjati z nekaterimi podatki, ki iz samih izkazov morda ne bi bili razvidni. Druga alineja 57. člena zakona o gospodarskih družbah predpisuje, da če računovodsko poročanje po ZGD, SRS in MSR ne zadošča za resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti družbe njenega finančnega položaja ter poslovnega izida, mora priloga k izkazom obsegati ustrezna pojasnila.

Zaradi možnih hudih posledic prevare za investitorje in posojilodajalce, ki se zanašajo na napačno predstavljene informacije o podjetju, predvsem pa za podjetje samo, je treba uvesti čim več ukrepov, da se prevare pravočasno preprečijo.

2.3 Davčne prevare v računovodskih izkazih

2.3.1 Splošna metoda davčnih ponaredb in prevar

Za splošno metodo davčne utaje lahko smatramo, ko davčni utajevalec:

- 1) *prikrije dejansko stanje*, ali/in ko davčni utajevalec
- 2) *knjiži na podlagi izmišljenih poslovnih dogodkov*.

Glede na izbrano splošno metodo davčne utaje, si hkrati določi tudi svojo metodo prevar in ponaredb, in sicer:

- metodo na stopnji priprave na davčno utajo,
- metodo sistemskih napak (tehniko knjiženja) ali nedovoljena knjiženja.

Pri slednji uporablja sredstva ponarejanja pomožne in prikrivajoče narave. Sredstva ponarejanja pomožne narave so vidna od nastajanja prek evidentiranja in dokumentiranja do knjiženja poslovnih dogodkov. Delimo jih na pravne metode ponaredb in knjigovodske metode ponaredb.

Pravne metode ponaredb so najpogosteje *navidezno sklenjeni posli*. Najpogostejše so (Čokelc, 1999, str. 104 – 105):

- navidezna pogodba o sklenitvi delovnega razmerja – sklene se za ponarejanje stroškov dela, plača se izplačuje domnevemu zaposlenemu (sorodniku), do katerega pa v resnici obveznost ne obstaja,

- navidezna pogodba o nakupu – sklene se za povečanje odhodkov, da bi se zmanjšala davčna osnova; npr. pogodba o nakupu delnic, nepremičnin, za storitve ter posojilna pogodba (najpogosteje je posojilodajalec lastnik podjetja),
- navidezna licenčna pogodba – gre za navidezen prenos patentov, licenc in drugih pravic z namenom znižanja davčne osnove,
- navidezna pogodba o finančnem najemu – zaradi obračuna amortizacije in stroškov obresti.

Med pravne metode ponaredb sodi tudi *navidezno poslovanje*, s katerim želi davčni zavezanec davčnemu organu prikazati stanje, ki se razlikuje od dejanskega, npr. sedež podjetja na manj razvitem območju zaradi pridobitve davčnih olajšav.

Knjigovodske metode ponaredb sodijo k pripravljalnim delom ponarejanja, pri katerih davčni utajevalec *ponareja listine*, tako da ustrezajo računovodskim načelom in standardom, oziroma zajema prihodke in odhodke časovno in stvarno napačno. Mednje štejemo *ponaredbe knjigovodskih listin* (tuje listine lastne izdelave, stare knjigovodske listine s spremenjenimi časovnimi podatki), kot je tudi zavestna računsko napaka in ponarejanje zneskov, *mehanske ponaredbe* (odstranitev izvornih popisnih oziroma drugih listin, ponaredbe z dodatki, spremembami in zbrisanimi številkami), napačno zajemanje poslovnih dogodkov (časovno napačno zajemanje ter stvarno napačno zajemanje, ki ga delimo na neknjiženje poslovnih dogodkov in napačno knjiženje) (Čokelc, 1999, str. 106 – 107).

Vsebinska napaka je metoda, ki temelji na poljubni knjižbi na kontih uspeha in kontih stanj z namerno zamenjavo obremenitve. Zaradi napake so poslovni dogodki knjiženi tako, da ne vplivajo na poslovni izid (nevtralni učinek) ali zmanjšujejo davčno osnovo (zmanjševalni učinek). Med te metode uvrščamo *metode, ki so usmerjene na določanje dobička* in *metode, ki priznavajo neevidentirana denarna oziroma druga sredstva* (črne zaloge).

2.3.2 Metoda davčne utaje

Med metodo davčne utaje spadajo splošne in druge metode ponaredb in prevar pri prihodkih, stroških, odhodkih, sredstvih in virih sredstev za zmanjšanje davčne osnove.

Med metode zmanjševanja prihodkov spadajo (Čokelc, 1999, str. 108 – 113):

- *neprijava dejavnosti*, s katero davčni zavezanec prepreči knjiženje prihodkov, in s tem onemogoči obdavčenje že od samega začetka poslovanja,
- *odjava poslovanja*, kljub temu da s poslovanjem nadaljujemo,
- *ponarejanje listin za uveljavljanje davčne olajšave* z namenom prilagoditve zakonskim zahtevam (navidezne pogodbe, ponarejene listine, napačna knjiženja ipd.),
- *nezajemanje prihodkov; poslovanje brez računov* – le-ti sploh niso knjiženi, so knjiženi, a se ne upoštevajo v davčno osnovo, ali pa se davčna olajšava upošteva na osnovi izmišljenih predpostavk:

- poslovanje brez računov; davčni utajevalec ne izdaja računov ali pa jih izdaja le delno (zniža cene, zmanjša količine), oblikuje navidezne pogoje med katere uvrščamo količinski rabat in prikriti popust.

V nasprotju s poslovanjem brez računov oz. na črno so pri poslovanju z računi podatki o njih zabeleženi v poslovnih knjigah. Pri tej metodi velja časovno neustrezno zajemanje prihodkov in odhodkov, tako da se pred ali med ugotavljanjem davčne osnove zmanjšajo prihodki z izknjiženjem (storno knjiženje, vsebinska napaka) ali s premikom na področje, za katero ne velja davčna obveznost (premik na zasebno področje, premik na tretjo osebo).

V metodo nezajemanja prihodkov lahko uvrstimo tudi nevtravno odpravo skritih rezerv, katere cilj je odprava skritih rezerv, ki so nastale s premajhnim ovrednotenjem sredstev ali prevelikim ovrednotenjem dolgov, ne da bi se povečala davčna osnova.

Davčna utaja s povečevanjem odhodkov obsega metode, ki povečujejo odhodke in zmanjšujejo davčno osnovo. Najpogosteje temeljijo na izmišljenih odhodkih ali odhodkih, ki jih kljub omejitvi z davčnimi predpisi vključujemo med odhodke (Čokelec, 1999, str. 113 – 117):

- *stroški dela*, v katerega so običajno zajeti fiktivni zaposleni, ki v podjetju niso več ali pa sploh niso bili zaposleni,
- *drugi stroški dela* – knjiženje osebnih izdatkov, kot na primer osebni izdatki za dohodnino, prispevki za zdravstveno, življenjsko ali škodno zavarovanje,
- *potni stroški in stroški reprezentance* – knjiženje osebnih izdatkov, ki so davčno nepriznani ali pa presegajo zakonsko omejeni znesek osebnih izdatkov (npr. fiktivni potni stroški),
- *vzdrževanje* – knjiženje stroškov brez ustrezne podlage (zasebni ali izmišljeni stroški vzdrževanja) ali/in knjiženje stroškov z neupoštevanjem omejitev, torej gre za zavestno neupoštevanje računovodskih standardov (izkazovanje stroškov vzdrževanja namesto povečevanja nabavne vrednosti ali zmanjševanja popravka vrednosti osnovnega sredstva, kljub temu da se poveča vrednost sredstev ali podaljša doba uporabnosti),
- *stroški reklam in svetovanj* – knjiženje podkupnin, daril oz. drugih prispevkov podjetja med stroške reklam in svetovanja. Tukaj se pogosto odkrijejo tudi navidezne pogodbe, knjiženi izdatki, ki jih davčni predpisi ne dovoljujejo, ipd.,
- *pravica do uporabe* – najemnine, zakupnine, pravice in licenčnine se nakažejo v tujino navidezni družbi ali hčerinskemu podjetju zaradi izoginitve nadzoru domačega davčnega organa (knjiženje stroškov uporabe stvari in pravic na podlagi navidezne pogodbe),
- *stroški materiala* – izmišljeni stroški materiala: povečanje zalog materiala in trgovskega blaga na podlagi ponarejenih listin (samoizdani računi dobavitelja, ponovno uporabljeni dobaviteljevi stari računi ipd.), metoda napačnega računa (npr. večji znesek od dejanskega z namenom zaračunavanja višjih cen od dejanskih, neupoštevanje popustov, dostava večje količine materiala in blaga, kot se ga prikaže v

poslovnih knjigah); izmišljeni stroški nabave: ponarejanje stroškov po metodi dodatnega povečevanja vrednosti z izmišljenimi računi in z metodo napačnega računa (npr. transport, zavarovanje transporta, pakiranje, carina in drugo, kar povečuje nabavno vrednost zalog, ob njihovi porabi pa stroške oz. odhodke); neknjiženi popust: knjiženje nabavne vrednosti materiala in blaga na podlagi računov brez upoštevanja prejetih popustov ali zahtevane in odobrene reklamacije, kar posledično poviša stroške materiala ali blaga; razlika se ponavadi izravna s prevzemom materiala ali blaga pri dobavitelju in z oblikovanjem črnih zalog,

- *amortizacija* – metode davčne utaje, ki vplivajo na stroške amortizacije so lahko: izmišljen obseg amortizacije: povečamo jo lahko z obračunom amortizacije nerazpoložljivih sredstev in razpoložljivih sredstev, katerih nabavna vrednost je preveč izkazana (npr. večkratna amortizacija istega osnovnega sredstva ali pa amortizacija istega osnovnega sredstva pri več davčnih zavezancih, običajno pri najemu osnovnega sredstva, pri katerem se posestništvo in lastništvo razhajata); amortizacija po spremenjeni členitvi sredstev: davčni zavezanec si v tem primeru nezakonito pridobi možnost amortizacije po višjih amortizacijskih stopnjah, npr. da so neamortizljiva sredstva prenesena na bilančne postavke za amortizirljiva sredstva, in če je osebno sredstvo prikazano kot amortizirljivo sredstvo; amortizacija pred prenosom v uporabo: predčasna amortizacija na podlagi ponarejenega datuma nabave; izredni odpis: tu gre za metodo prilagajanja dejanskih stanj; dejansko stanje se prilagodi tako, da ponovno ovrednotenje osnovnih sredstev omogoči dodatno amortizacijo zaradi padajočih nabavnih cen,
- *izmišljena izguba* – ta metoda se lahko uporablja na vseh področjih poslovanja, kjer so možni viri izgube, ki naj bi nastala zaradi nenamenskega skladiščenja, poškodovanih zalog ali zastarelosti, izbora kupcev (posledica je odpis terjatev), pomanjkljivosti pri izbiranju in izvajanju proizvodnih postopkov, ki povzročajo izpad proizvodov (izmet), ipd. Izmišljeno izgubo delimo na izgubo, ki nima gospodarske podlage, osebno izgubo in neustrezno izgubo z davčnega vidika; temelji na navideznih pogodbah in jo glede stopnje verjetnosti izgube lahko delimo tudi na domnevno že nastalo izgubo in domnevno pričakovano izgubo. Izmišljena izguba lahko nastane tudi z uporabo metode premika izgube, ki temelji na zavestnem napačnem knjiženju. Ločimo premik zasebne izgube na podjetje ter premik izgube med podjetji.

Poleg naštetih metod za znižanje davčne osnove štejemo tudi metode na področju **sredstev**, kamor spada metoda prikrivanja na podlagi popisa (sem štejemo nenatančen popis količin in/ali spremenjeno ovrednotenje sredstev – napačna ocenitev); **obveznosti do virov sredstev**, ki so kot izmišljene obveznosti pogosto posledica izmišljenih stroškov, odhodkov ali preveč ovrednotenih sredstev; **izmišljene rezerve**, ki so lahko odkrite (kot posebna bilančna postavka) in skrite (namerno in nedopustno oblikovanje, katerih osnova so navidezne pogodbe in ponarejene listine); **izmišljene rezervacije**, ki se oblikujejo kljub odsotnosti davčnopravne podlage (z navideznimi pogodbami). Najbolj pogoste so rezervacije do tretjih

oseb (npr. za neobstoječe obveznosti), za jamstva brez pravnih in moralnih obveznosti do tretje osebe, za neobstoječe možne izgube in za neobstoječe stroške (npr. za velika popravila) **ter izmišljene obveznosti**, tako kratkoročne kot dolgoročne. Najpogostejša protiknjizba je navidezen upnik, s katerim je sklenjena navidezna pogodba. Navidezne obveznosti služijo ponovnemu bilančnemu izkazovanju črnega premoženja (Čokelc, 1999, str. 117 –119).

2.4 Najpogostejše napake preizkušenih računovodij

Analiza opravljanja poklicne dolžnosti, izvedena leta 2002, ki je zajela 22.000 ameriških preizkušenih računovodij in računovodskih servisov in jo je opravil AICPA³, je pokazala najbolj značilne napake pri računovodenju nejavnih podjetij, in sicer (Horvat, 2002, str. 116 – 117):

- 63 % preizkušenih računovodij oziroma računovodskih servisov tehnično nepravilno uporablja računovodske standarde. Več kot polovica v raziskavo zajetih nepravilno uporablja metode vrednotenja zalog, dobra tretjina napak pa nastane pri evidentiranju terjatev;
- 20 % v raziskavo zajetih ni uspešnih pri odkrivanju prevar. Večina nepravilnosti izhaja iz računovodenja državnih podjetij in podjetij, ki so poslovno povezana z državnimi podjetji;
- 13 % jih ne pripravlja primernih razkritij k računovodskim izkazom. Največ napak se nanaša na razvrstitev in naravo vrednostnih papirjev, še posebej izpeljanih finančnih instrumentov in posojil povezanim osebam.

Da bi se izognili napakam, AICPA priporoča, naj računovodska podjetja opustijo sodelovanje s podjetji v dejavnostih, v katerih nimajo izkušenj. Največ napak je namreč mogoče najti v podjetjih s področij proizvodjalnih dejavnosti in finančnih storitev, še posebej v zavarovalnicah. Zato bi morala s temi podjetji sodelovati samo tista računovodska podjetja, ki imajo veliko izkušenj in znanja pri računovodenju omenjenih podjetij.

2.5 Slovenska kazenska zakonodaja s področja prevar v računovodskih izkazih

V Sloveniji gospodarska kazniva dejanja ter sankcije v slovenskem pravnem sistemu opredeljuje Kazenski zakonik Republike Slovenije, Zakon o gospodarskih družbah ter Zakon o računovodstvu.

Kazenski zakonik RS kazniva dejanja zoper premoženje opredeljuje v členih 211 – 230, kazniva dejanja zoper gospodarstvo pa v členih 231 – 255. Pomembni členi, ki se navezujejo na prevare v računovodskih poročilih so (Kazenski zakonik RS, 2004):

- **235. člen** – Preslepitev pri pridobitvi posojila ali ugodnosti:

---

³ American Institute of Certified Public Accountants.

Z denarno kaznijo ali z zaporom do treh let se kaznuje tistega, ki predloži neresnične ali nepopolne podatke o premoženjskem stanju, bilancah, dobičku ali izgubi ali druge podatke, ki so potrebni za odobritev posojila ali ugodnosti oz. te podatke zamolči, da bi pridobil posojilo, investicijska sredstva, subvencijo ali kakšno drugo ugodnost. Prav tako se z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta kaznuje poraba na tak način pridobljenih sredstev v druge namene.

▪ **236. člen** – Preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji:

Lažno prikazano premoženjsko stanje, podatki o dobičku ali izgubi ali drugi podatki, ki pomembno vplivajo na njihovo vrednost in s tem zavedejo druge osebe, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do dveh let. Če je bila pri tem pridobljena velika premoženjska korist, se storilca kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

▪ **240. člen** – Ponareditev ali uničenje poslovnih listin:

Vpis lažnih podatkov ali nevpisovanje pomembnih podatkov v poslovne knjige, spise ali druge poslovne listine in potrditev le-teh ali pa uničenje oz. poškodovanje poslovnih listin, se kaznuje z zaporom do dveh let.

▪ **245. člen** – Poneverba:

Protipravna prilastitev denarja, vrednostnih papirjev ali kakšnih drugih premičnih stvari pri opravljanju gospodarske dejavnosti se kaznuje z zaporom do petih let, če pa je bila s tem pridobljena velika premoženjska korist, je kazen od enega do osmih let.

▪ **246. člen** – Neupravičena uporaba:

Neupravičena uporaba denarja, vrednostnih papirjev ali kakšnih drugih stvari pri opravljanju gospodarske dejavnosti, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do treh let.

Poleg kazenskega zakonika so sankcije za določena kazniva dejanja s področja prevar v računovodskih izkazih opredeljena tudi v kazenskih določbah vsakega posameznega zakona, ki ga morajo pravne osebe pri svojem delovanju upoštevati.

Kazenske določbe za prekrške pravnih oseb določene v 55. členu Zakona o računovodstvu, predvidevajo kazni v višini od 100.000 do 6.000.000 tolarjev. Z denarno kaznijo od 10.000 do 500.000 se za prekršek kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe, ki krši omenjeni zakon. Tako se na primer kaznuje pravno osebo (Zakon o računovodstvu, 1999):

- katere računovodski izkazi ne prikazujejo resničnega stanja sredstev in obveznosti do virov sredstev, prihodkov, odhodkov ter presežka oziroma primanjkljaja (20. člen ZR),
- ki ne vrednoti postavk v računovodskih izkazih v skladu z računovodskimi standardi (31. člen),
- ki v roku ne predloži letnega poročila organizaciji, pooblaščenim za obdelovanje in objavljanje podatkov (51. člen).

V Zakonu o gospodarskih družbah se prekrški določeni v IX. delu ZGD-ja kaznujejo z globo od 16.000 do 62.000 EUR za družbe, od 600 do 1600 EUR za podjetnike ter od 600 do 1200 EUR za posameznike, odvisno od narave prekrška (Zakon o gospodarskih družbah, 2006).

Raziskave kažejo, da so v primeru odkrite prevare, ogorčeni vlagatelji, ne pa tudi zaposlenci. Svetovalno podjetje Ernst & Young, je v letu 2002 opravilo raziskavo, katere izsledki so pokazali, da se zaposlenci zavedajo prevar na delovnem mestu in imajo celo kar nekaj idej, kako jih preprečiti. Najpogostejše vrste prevar na delovnem mestu so (Horvat, 2002, str. 119 – 120) :

- kraja pisarniškega materiala (37 %),
- poneverjanje pri obračunu nadur (16 %),
- napihovanje stroškov (7 %) in
- prisvajanje plačil dobaviteljev (6 %).

Zaposlenci, ki so jih zajeli v to raziskavo so navedli predloge, s katerimi bi lahko zmanjšali prevare na delovnem mestu, in sicer so izpostavili ostrejše ukrepe za zaposlence »ujete pri dejanju«, učinkovitejšo vlogo posloводства in njegovega vodenja, boljšo komunikacijo znotraj podjetja, učinkovitejše raziskovanje sumljivih dejanj ter boljši nadzor nad novimi zaposlenci. Eden od načinov odkrivanja prevar na delovnem mestu, ki se mi zdi še posebej pomemben je tudi spodbujanje zaposlencev k razkrivanju informacij. Kar 80 % v raziskavo zajetih zaposlencev je pokazalo pripravljenost za poročanje o problemih prevar. Zaposlenci so za spodbujanje poročanja o prevarah poslovodstvu predlagali anonimne telefonske klice, anonimna pisma ter anonimno uporabo medmrežja.

Prevare v gospodarstvu in s tem v računovodskih izkazih so postale že nekakšna stalnica tako v tujini kot tudi pri nas. Vedno znova nas presenečajo, ali pa tudi ne, novi škandali velikih ter tudi malih podjetij. Z razvojem gospodarstva se oblikujejo tudi nove oblike zavajanj, ki se jim kljub strogi zakonodaji ne moremo izogniti. Vsekakor pa menim, da bi se lahko na področju zakonodaje in tudi temu primerne izobrazbe v Sloveniji še marsikaj izboljšalo, tako da bi lahko učinkoviteje odkrivali in hkrati preprečevali prevare v gospodarstvu.

Ameriški kongres je 30. julija 2002 sprejel Sarbanes-Oxleyev zakon (v nadaljevanju SOX), ki je prinesel mnogo novosti na področju računovodenja in revidiranja. Cilj SOX-a je preprečiti nadaljnje računovodske škandale, povečati odgovornost posloводства in revizorjev in vpeljati strožji nadzor nad njimi. Zakon je bil deležen ostrih kritik, češ da ni dodelan, razumljiv in v nekaterih odstavkih celo dvoumen, predvsem pa težko uresničljiv, kar lahko pripišemo tudi dejstvu, da sta ga pisali osebi izven računovodske stroke, in sicer pravnik, ki nimata potrebnih izkušenj.

3 VLOGA REVIZORJA PRI ODKRIVANJU IN PREPREČEVANJU PREVAR V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

»Naloge revizorja so se v preteklih letih pomembno spremenile; postale so kompleksnejše in zahtevnejše. Revizijska stroka se je prilagodila podjetniškemu okolju, ki je umeščeno v globalizacijske tokove, uporablja enotni strokovni jezik, nenehno razvija metodike in se spretno poslužuje informacijskih povezav in tehnologije.« (Kolenc, 2004a, str 21 – 23).

Kadar je podjetje v recesiji, poskuša vodstvo prikriti informacije, zato mora revizor skrbeti, da ne poda napačne slike o položaju podjetja. Pri tem se mnogokrat sreča z nasprotujočimi si interesi poročanja. Zato je naloga revizorja, da vsako leto preveri, ali so se morebiti spremenile okoliščine, ki bi lahko vplivale na drugačno, neetično in nepošteno, obnašanje posloводства ali drugih zaposlenih v podjetju.

MSR 240 postavlja pravila in daje napotke o revizorjevi odgovornosti za obravnavanje prevar in napak pri reviziji računovodskih izkazov.

3.1 Vloga revizorja

Od revizorja, s katerim je bila sklenjena pogodba o revidiranju, se pričakuje predvsem znanje o revidiranju, vedno bolj pa tudi znanje potrebno za svetovanje, čeprav revidiranje ni svetovanje (Kolenc, 2004, str. 21 – 23). Revizor namreč pogosto opazi probleme, neizkoriščene možnosti in hkrati pozna rešitve, vendar je njegova obveznost le poročanje naročniku o ugotovljenih nepravilnostih in pomanjkljivostih, čeprav le-te pomembno vplivajo na uspešnost poslovanja.

Kot je opisano v MSR 200 – Namen in splošna načela revizije računovodskih izkazov, je namen revizije računovodskih izkazov omogočiti revizorju izraziti mnenje, ali so računovodski izkazi v vseh bistvenih pogledih pripravljene v skladu z opredeljenim okvirom računovodskega poročanja. Namen revizije, opravljene v skladu z MSR, je dati utemeljeno zagotovilo, da so računovodski izkazi kot celota brez bistveno napačnih navedb, kakršne povzročajo prevare ali napake. Dejstvo, da opravljena revizija, lahko deluje kot svarilo, vendar revizor ni odgovoren in ne more biti odgovoren za preprečevanje prevar in napak. (MSR, 240.13)

Delo revizorja lahko razdelimo na osnovne stopnje, ki se delijo na podstopnje in postopke za izvedbo (Habjanec, 2001, str. 15 – 19):

- *Opredelitev delovnih ciljev revizije*

Pooblaščen revizor po sklenitvi pogodbe določi revizijsko skupino, katere člani morajo biti usposobljeni in razpoložljivi (lahko tudi zunanji sodelavci in notranji revizorji). Omogočeno

mora biti obojestransko obveščanje med člani (navzgor in navzdol) ter ustrezen nadzor. Revizor postavi strategijo in naredi načrt dela; točno porabo časa in plačilo revizije.

- *Pregled poslovanja*

Na tej stopnji revizor pregleda poslovanje in delovanje podjetja ter skladnost le-teh s predpisi in standardi.

- *Ovrednotenje vgrajenega tveganja*

Glede na postavljene cilje mora revizor ugotoviti višino tveganja napak in prevar. Na podlagi ugotovitev pregleda poslovanja na predhodni stopnji ter na podlagi statistike prevar in napak iz preteklosti se določi tveganje. Cilj te stopnje je odkriti slabosti v prikazovanju računovodskih izkazov in s tem v poslovanju podjetja.

- *Notranje kontrole*

Od učinkovitosti notranjih kontrol in kontrolnega okolja je odvisen obseg revizijskega dela, kar pomeni, da če le-te delujejo učinkovito, revizor preverja le manjši del poslovnih dogodkov ob doseganju enake kakovosti revizije, stroški revizije pa so temu primerno nižji.

- *Določitev strategije*

Na tej fazi revizor opiše glavne značilnosti načina revidiranja. Strategija mora vsebovati vse pomembne izsledke revizorja, vključno z izsledki pregleda poslovanja, vgrajenega tveganja in učinkovitosti delovanja notranjih kontrol. Strategija mora vključevati tudi načrt dela ter ceno revizije.

- *Ocenjevanje učinkovitosti notranjih kontrol*

Določitev notranjih kontrol je prvi korak k učinkovitosti notranjih kontrol. Glede na ocenitev delovanja notranjih kontrol se revizor odloči, kakšen obseg podatkov bo preveril. Če oceni, da notranje kontrole delujejo slabše, bo preverjal večji obseg podatkov oz. bo izbral večji vzorec ali pa bo preveril vse podatke. V nasprotnem primeru, ko pa so notranje kontrole učinkovite, pa je ta obseg običajno manjši.

- *Načrt preizkusa podatkov*

Načrt preizkusa podatkov je nekakšen most med strategijo in podrobnimi revizijskimi programi. Na tej stopnji se določi vrsto, obseg in časovni raspored preveritve podatkov. Revizo se lahko odloči tudi za pomoč notranjega revizorja ali strokovnega delavca, vendar mora za njihove izsledke kasneje pridobiti ustrezne dokaze.

- *Preizkus podatkov*

Na stopnji preizkusa podatkov revizor uresniči načrt preizkusa podatkov, oceni svoje ugotovitve ter razišče vsa pomembna odstopanja od njegovih pričakovanj in izkušenj. Pri tem uporablja naslednje postopke: opazovanje, poizvedovanje, ponovno izvajanje in preračunavanje, potrditve drugih, pregledovanje dokumentacije ipd. Običajno so obsežnejši in

podrobnejši preizkusi bilance, saj je tu tveganje napačnih predstavitev večje kot pa pri bilanci uspeha. Vedno bolj pa so v ospredju analitični postopki, s katerimi revizor oceni pravilnost posamezne bilančne kategorije in v primeru, da jih oceni kot pravilne, se listine ne pregledujejo ali pa v zelo majhnem obsegu.

- *Zaključek revizije*

Revizorjeve ugotovitve se upoštevajo pri izdaji mnenja. Revizor presodi in ovrednoti napačne predstavitve, njihov vpliv na računovodske izkaze ter vse to smiselno upošteva pri oblikovanju mnenja.

- *Poročanje*

Na zadnji stopnji revizor oblikuje mnenje o računovodskih izkazih, ki ima močan vpliv na imidž podjetja in na njegovo vrednost. Poleg mnenja mora revizor poročati poslovodstvu revidiranega podjetja o izsledkih in podati oceno o računovodskem sistemu. Na koncu sledi ocenitev revizijske skupine, tako kakovostno kot tudi cenovno ter izdelava končnega obračuna stroškov oz. cene revizije.

Revizorjeva vloga je, da odkrije morebitne pomembne napake v računovodskih izkazih, ne pa tudi nepomembnih. Pomembnost je eden od temeljnih kriterijev, ki ga revizorji uporabljajo pri odločanju o vrsti, času in obsegu revizijskih postopkov; ugotovljenih napakah; ter vrsti mnenja, ki ga bodo izrazili v svojem poročilu. Namreč, že pravila revidiranja nakazujejo možnost, da poslovodstvo v zvezi z določenimi tveganji prevar ne vzpostavi ustreznih kontrol, če ugotovi, da so stroški takih kontrol večji, kot bi bile njihove koristi (MSR, 240.16). Pri opravljanju postopkov mora revizor ohranjati ustrezno stopnjo poklicne nezaupljivosti, predvsem pri ocenjevanju tveganja pomembnih napak, izhajajočih iz prevar. Pozoren mora biti tudi na računovodske politike v podjetju, predvsem tiste, ki temeljijo na subjektivnih ocenah posameznikov oziroma so povezane z zahtevnejšimi dogodki. Preverja tudi, ali izbrane računovodske politike ne nakazujejo na prevarantsko računovodsko poročanje, ki je pogosto povezano z namernimi napačnimi računovodskimi ocenami.

Tako vedenje od revizorja zahteva nenehno razmišljanje o tem, ali revizijski dokazi in informacije sporočajo dokaze, da pomembna napaka, izhajajoča iz prevare v računovodskih izkazih lahko obstaja. Revizor se pri tem ne sme naslanjati na svoje izkušnje z naročnikom revizije. Raziskave so namreč pokazale, da najhujše prevare naredi poslovodstvo, ki je že več kot deset let v podjetju.

O odkritih napakah, ki izhajajo iz prevar oziroma znamenj, da bi take napake lahko obstajale, je revizor zavezan poročati na različnih ravneh v okviru gospodarske družbe oziroma zunaj nje, in sicer poroča poslovodstvu, pristojnemu za upravljanje, nadzornim institucijam gospodarske družbe ter organom pregona.

3.2 Etična odgovornost revizorja

Revizorji morajo biti sposobni zdravo moralno razmišljati in razvijati preišljeno ravnanje za praktično reševanje problemov, da bi se pri svojem delu pravilno odločali. Ni dovolj, če revizorji ukrepajo zakonito, mnoga dejanja, ki veljajo za neetična, so namreč zakonita. Že od začetka uveljavljanja revizijske stroke je bila prisotna zahteva po poenotenju in visoki strokovni ter moralni odgovornosti tistih, ki opravljajo to delo. Revidirajo lahko samo strokovno usposobljeni, moralno neoporečni in ustrezno organizirani revizorji (Malnarič, 2005, str. 37).

Kodeks poklicne etike postavlja standarde ravnanja, po katerih naj bi se zgledovali zaposleni v posamezni organizaciji ali poklicu ter si z njimi pomagali pri reševanju etičnih vprašanj in dilem, ki jim pretijo na delovnem mestu. Eden temeljnih pogojev za strokovno ravnanje je prav gotovo nenehno strokovno usposabljanje, izpopolnjevanje in izobraževanje ter spremljanje strokovnih dosežkov v svetu, kar je zapisano tudi v kodeksu. Zato naj bi kodeksi posamezni vrsti strokovnjakov služili kot obvezno vodilo pri opravljanju poklicnih dolžnosti ter določali temelje etičnega in poklicnega vedenja v stroki in javnosti (Povh, 2003, str. 18).

Pomembni kodeksi, ki so blizu reviziji so (Povh, 2003, str. 19):

- kodeks etike davčnih delavcev,
- kodeks ravnanja javnih uslužbencev,
- kodeks sodniške etike,
- kodeks poklicne etike poslovnega finančnika,
- kodeks poklicne etike preizkušenega davčnika,
- kodeks poklicne etike računovodja,
- kodeks poklicne etike revizorja informacijskih sistemov,
- kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev in
- kodeks poklicne etike notranjih revizorjev.

3.3 Slovenski kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev

Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev se nanaša na osebe, vpisane v register revizorjev in pooblaščenih revizorjev pri Slovenskem inštitutu za revizijo, in izraža odgovornost pripadnikov stroke do javnosti, naročnikov in poklicnih kolegov ter jim določa temeljne pravine etičnega in poklicnega obnašanja v stroki in javnosti.

V načelih kodeksa poklicne etike zunanjih revizorjev so izražena stališča revizorjev glede odgovornosti, javnega interesa, neoporečnosti, nepristranskosti in neodvisnosti ter dolžne (poklicne) skrbnosti revizorjev (Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev, 1994).

Načela kodeksa poklicne etike zunanjih revizorjev so: načelo odgovornosti, načelo javnega interesa, načelo neoporečnosti, načelo nepristranskosti in neodvisnosti ter načelo dolžne poklicne skrbnosti.

S pravili kodeksa poklicne etike zunanjih revizorjev pa so podrobneje opredeljena načela kodeksa, ki naj revizorju omogočijo sprejemljivo etično in poklicno delovanje pri izvajanju storitev za naročnike. Spoštovanje pravil je za revizorje obvezno in jih zavezuje, da morajo delovanje, ki ni v skladu s pravili, opravičevati pred organi Inštituta (Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev, 1994).

Pravila kodeksa poklicne etike zunanjih revizorjev so naslednja: neodvisnost, neoporečnost in nepristranskost, spoštovanje temeljnih revizijskih načel in slovenskih računovodskih standardov, zaupnost, poklicna skrbnost, plačilo za storitve ter sprejemanje in plačevanje provizij, reklama in nabiranje naročil, nezdržljivost določenih zaposlitev in revizorjeva nečastna dejanja, ime revizijske družbe, spoštovanje zakonitosti.

Slovenski kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev je precej podoben kodeksu etike računovodskega strokovnjaka pri IFAC-u⁴. Glavna razlika je v tem, da je kodeks etike računovodskega strokovnjaka pri IFAC-u bolj obsežen in podrobneje obravnava posamezne določbe tega kodeksa, vključuje pa tudi nekatere določbe, ki jih v slovenskem kodeksu poklicne etike zunanjih revizorjev ni mogoče zaslediti (davčno delovanje revizorja, razmerja do drugih revizorjev ipd.) (Malnarič, 2005, str. 39).

Na vse večjo brezvestnost in lakomnost zaposlencev, ki je posledica izgube splošnega zavedanja o tem, kaj pomeni etična poslovna praksa, bi lahko odgovorili s pomočjo odkrivanja značilnosti obnašanja in okolja, v katerem podjetje deluje, z okrepitevijo politik in postopkov, ki bi lahko zagotovili hiter odgovor na etična vprašanja ter s poudarkom na strokovnem usposabljanju in izkušnjah o neetičnem obnašanju.

Menim, da je neetično obnašanje dolgoročno največja grožnja računovodski stroki, ki bi morala biti zapisana etiki, poštenosti in kakovosti.

4 RAČUNOVODSKI ŠKANDALI PO SVETU IN PRI NAS

V zadnjem obdobju se odpira novo poglavje glede zaupanja v revizijsko stroko. Sodobna družba ni več imuna na škandale, ki se znova in znova odkrivajo in zaradi katerih omenjena stroka izgublja neomajno verodostojnost in ugled. Stečajni velikih korporacij so namreč povzročili, da se je revizija, ki mora biti v očeh javnosti zaupanja vredna stroka, kar naenkrat znašla pod vprašajem zaupanja.

---

⁴ International Federation of Accountants.

Veliki škandali, ki jih bom podrobneje opisala v naslednjih postavkah so dokaz, da je bil nadzor nad revizijskimi hišami do tega trenutka neustrezen ali pa nanj ni bilo danega pomembnejšega poudarka, kar vsekakor meče slabo luč na nadzornike revizijskih družb in revizorjev ter seveda na revizorje same. Na povzročenih škandalih se sedaj vsi učijo in oblikujejo nove predpise ter zakone v zakonodaji, ki naj bi bili bolj učinkoviti in ustrežnejši. Ob enem pa se vendarle lahko vprašamo, kaj sledi. V vsaki zakonodaji lahko najdemo »luknje«, ki jih bo nekdo uporabil v svojo korist in kaj kmalu lahko sledi nov škandal, ki se mu bomo zopet čudili, a hkrati ugotavljali, da je vse to le vzročna posledica manipulacije »kreativnega vrha« neke družbe.

V nadaljevanju predstavljam nekaj medijsko odmevnih afer na področju računovodstva in revizije pri nas in po svetu.

4.1 ENRON

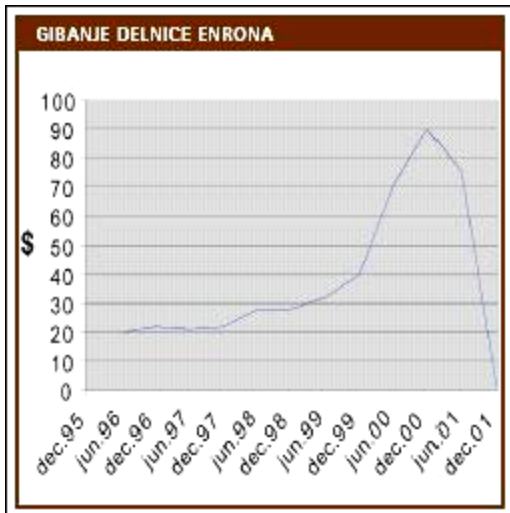
Enron je nastal leta 1985 z združitvijo dveh plinovodnih podjetij. V času internetne dobe je bil Enron v razcvetu, povsod so se obetali novi dobički, tečaj delnic se je dvigoval. V zadnjem desetletju je razširil poslovanje na električno energijo in naravni plin, telekomunikacije, investicije, papirno in lesno industrijo ter zavarovalništvo. Z leti je postal sedmo največje ameriško podjetje.

Enron je v letih od 1998 do 2001 napihoval podatke o dobičku. V resnici so imeli vseskozi za 600 milijonov manjši dobiček, kot so ga prikazovali z namenom prikrivanja obsega svoje zadolženosti. Preko ustanavljanja partnerskih podjetij ter s premetavanjem Enronovega denarja na račune teh podjetij in s tem prenašali izgube, so umetno ohranjali vrednost delnic Enrona. Na koncu je imel Enron 3.500 partnerskih podjetij, ki so mu zagotavljala 40 % dohodka, s tem da so bili zadolženi omenjeni partnerji in ne podjetje samo. Leta 1998 je bila njegova delnica vredna okrog 30 dolarjev, leta 2001 malce pred propadom pa kar 80 dolarjev in to celo po razcepitvi vrednosti delnic leta 1999. Po stečaju, ki ga je Enron prijavil prvega decembra 2001, je cena padla na manj kot dolar.⁵

---

⁵ Začetek sojenja Layju in Skillingu, začetek konca škandala Enron (2006).

Slika 1: Gibanje vrednosti delnice Enrona (v dolarjih)

Vir: Kovačič, 2002, str. 8

Padec tečaja je povzročil tisoče izgubljenih delovnih mest, uničil pokojninske prihranke nekdanjih in tedanjih uslužbencev ter izničil 40 milijard dolarjev denarja vlagateljev.

Kot se je izkazalo, so v družbi zatajili temeljni in ključni mehanizmi upravljanja in nadzora podjetja, hkrati pa je tu močno izstopal tako imenovan »konflikt interesov« revizijskega podjetja Arthur Andersen. Revizijska družba je v podjetju nastopila kot zunanji revizor ter hkrati kot svetovalec, kar vsekakor kaže na popolnoma nezdržljivo dvojno vlogo. Enron je bil prevelika stranka, da bi lahko v revizijski družbi tvegali njeno izgubo, saj so ocenili, da lahko prihodek povečajo na okrog 100 milijonov letnega honorarja, česar se seveda niso hoteli odreči. Družba Arthur Andersen se je tako osredotočila na svoje kratkoročne koristi in s tem očrnila dobro ime revizorjev.

Zgodba bi se gotovo nadaljevala, če ne bi jeseni 2001 energetski velikan Dynergy zavrnil prevzem Enrona. Pri pregledu poslovanja Enrona so namreč odkrili številne nepravilnosti, vrednost delnice pa je takrat drastično padla. Temu navkljub so člani nadzornega odbora dobivali podkupnine, da so si s tem zatiskali oči pred dogajanjem v podjetju. Nadzorni odbor sploh ni zastavljal nobenih vprašanj, ko so si direktorji delili velikanske dodatke. Na primer v letu, ko je Enron ustvaril za 950 milijonov dolarjev čistih prihodkov, so si nekdanji predsednik in generalni direktor Kenneth Lay s sodelavci razdelili kar 750 milijonov dolarjev. Večino tega so si izplačali v delnicah Enrona (Jerčič, 2004, str.19 – 20).

V podjetju so uporabljali razne računovodske trike za razdeljevanje visokih dobičkov: manipulirali so z zaslužki; prenašali so izgubo iz podjetja, ki je poslovalo slabo, na podjetje, ki je bilo uspešno; zviševali so vrednost sredstev in s tem umetno povečevali prihodke; izogibali so se odpisovanju sredstev, da bi preprečili izgubo itd.

S propadom Enrona so bile oškodovane velike banke in denarne ustanove, zaposleni, propad pa je pustil močan vpliv tudi v politiki, na katero je imelo podjetje velik vpliv. Danes je Enron le še senca nekdanjega največjega podjetja na svetu. Jeff Skilling in Keneth Lay, oba nekdanja voditelja propadlega podjetja Enron, sta bila spoznana za kriva goljufij in laganja, oba pa sta krivdo zanikala in za vse skupaj obtožila finančnega direktorja Andrewa Fastowa. 52-letni Jeff Skilling je bil obsojen na 24 let in 4 mesece zapora ter na 45 milijonov dolarjev globe, Keneth Lay pa je med sojenjem umrl, tako da je sodnik obsodbo razveljavil, ker Lay v sodnem procesu ni imel možnosti v popolnosti izpodbijati obsodbe in ker vlada ne bi smela imeti pravice kaznovati pokojne osebe. Število obsojenih oziroma tistih, ki so svojo krivdo glede goljufij priznali, naraslo že na 19.⁶

Enron je bil prvi v vrsti ameriških korporacijskih škandalov, ki so začeli prihajati na dan tudi pri drugih podjetjih. V nadaljevanju bom opisala še nekaj primerljivih računovodskih prevar.

4.2 WORLDCOM

Worldcom, eno največjih ameriških telekomunikacijskih podjetij, je nastalo konec 80-ih let prejšnjega stoletja. Razvilo se je iz majhnega ponudnika telefonskih storitev. Leta 1998 je družba prevzela podjetje MCI, leta 2000 pa je poskušala prevzeti še mobilno telefonijo Sprint, vendar so prevzem zaustavili zvezni regulatorji iz Washingtona, ki so slutili nastajanje monopola. Leta 2002 je podjetje objavilo stečaj.

Junija 2002 je notranja finančna preiskava odkrila prirejanje podatkov denarnih tokov, pri čemer naj bi knjižili stroške pri vzdrževanju opreme kot kapitalska vlaganja; najemi telekomunikacijskih linij so bili navedeni kot dolgoročne investicije in se torej niso šteli k izgubi, ipd. Do zavajajočih obračunov je prihajalo predvsem v letih 2001 in 2002, v škandal pa je bilo zopet vpleteno revizijsko podjetje Arthur Andersen. Prikrili so 3,8 milijarde dolarjev stroškov, prevarali vlagatelje ter zaposlene, na kar se je odzval tudi ameriški predsednik George Bush. Vrednost prevare je, s skrivanjem stroškov in napihovanjem prihodkov, na koncu prerasla že na 11 milijard dolarjev. Službo je izgubilo 20.000 ljudi, delničarji pa so izgubili 180 milijard dolarjev.⁷

Bernie Ebbers, direktor družbe, naj bi od svojih računovodij zahteval umetno napihovanje poslovnih rezultatov z namenom ohranjanja cen delnic na visoki ravni, navkljub kriznim časom, ki so leta 2000 uničili več telekomunikacijskih podjetij.

Dve leti po škandalu se je začelo sojenje 63-letnemu Bernardu Ebbersu ter finančnemu šefu družbe, Scottu Sullivanu, ki sta krivdo vseskozi zanikala in trdila, da nista vedela za ponarejanje listin in napačne poslovne rezultate. V procesu je krivdo priznalo pet vodilnih

---

⁶ Direktorju Enrona 24 let zapora (2006).

⁷ Primer WorldCom (2002).

direktorjev za posamezna področja v WorldComu, avgusta 2005 pa so zaradi finančne prevare na pet let zapora obsodili nekdanjega finančnega direktorja Sullivana, medtem, ko je bil nekdanji direktor družbe Ebberson obsojen na 25 let zapora.⁸

Komisija za vrednostne papirje in borzo (SEC)⁹ in WorldCom sta se že maja leta 2003 dogovorila za plačilo 500 milijonov dolarjev kazni, vendar so vsoto nato dvignili na 750 milijonov, kar se je sodniku zdelo razumna in poštena odškodnina, seveda pa so se strinjali z nadaljnjim sodnim opazovanjem družbe.¹⁰

S stečajem WorldComa so ameriške agencije za reguliranje trga pozvale okrog 200 največjih podjetij naj jim ponovno predložijo računovodske izkaze, saj je bilo po Enronu in Xeroxu Worldcom že tretje veliko podjetje, ki je izvedlo eno izmed največjih prevar.

4.3 XEROX

Svetovni izdelovalec kopirnih strojev Xerox je bil ustanovljen leta 1906 v New Yorku. Leta 1958 je tehnološko hitro razvijajoče se podjetje ustvarilo že 60 milijonov ameriških dolarjev dobička, le-ta pa je v letu 1965 poskočil na več kot 500 milijonov ameriških dolarjev. Uspeh se je nadaljeval s serijo različnih fotokopirnih strojev. Danes je na trgu njihova raznolika tehnološko dovršena pisarniška oprema.¹¹

Vidne težave za javnost so se začele aprila leta 2002, ko je SEC vložila pritožbo proti Xeroxu. Pri pregledu računovodskih izkazov za leta od 1997 do 2000 so ugotovili za tri milijarde dolarjev poneverb, s katerimi so v Xeroxu dobiček pred obdavčenjem navidezno zvišali za 1,5 milijarde dolarjev. Kljub temu, da je podjetje zanikalo novice o poneverbah, je hkrati priznalo, da doživljajo najtežje trenutke v zgodovini podjetja. Za poneverbo so kmalu zatem plačali 10 milijonov dolarjev kazni. V letu 2001 pa se je izkazalo, da naj bi bil poneverjeni znesek še dvakrat višji.¹²

Predstavniki podjetja so ob ponovnem izračunu bilanc od leta 1997 do 2001, ki ga je zahtevala SEC, priznali, da je celotni prihodek med leti 1997 in 2001, ki je bil ocenjen na 92,5 milijarde dolarjev precej nižji, in sicer naj bi bil manjši od dveh milijard dolarjev.¹³

Zaradi omenjenih škandalov se je vrednost dolarja skoraj izenačila z vrednostjo evra, cena delnic podjetja pa je v manj kot enem dnevu padla za skoraj polovico vrednosti.

---

⁸ Ustanovitelju WorldComa 25 let zapora (2005).

⁹ Securities and Exchange Commission – Zvezna komisija za vrednostne papirje in borzo.

¹⁰ WorldCom bo plačal poravnavo (2003).

¹¹ Wikipedia (2006).

¹² Bivšim managerjem podjetja Xerox 22 milijonov dolarjev kazni (2003).

¹³ Osumljen še Xerox (2002).

Revizorska družba, ki je tedaj opravljala revizijo v Xeroxu je bila KPMG. V letu 2005 so se kljub trditvi, da v reviziji ni bilo nikakršnih napak, pogodili s SEC-om za plačilo 22,48 milijonov ameriških dolarjev globe.¹⁴

Danes je podjetje Xerox zopet v samem ospredju, in sicer se ponaša s četrtem mestom na lestvici najbolj občudovanih podjetij. Uspešna mednarodna korporacija dosega letni promet v višini 15,7 milijarde ameriških dolarjev.

4.4 PARMALAT

Prvi začetki italijanskega živilskega podjetja Parmalat segajo v leto 1961. Sprva italijansko in evropsko podjetje, je z večanjem prevar začelo poslovati na svetovni ravni. Nekaj desetletij kasneje je podjetje preraslo v multinacionalni koncern in postalo največji živilski koncern na svetu s 35 tisoč zaposlenimi. Na Milanski borzi je podjetje začelo kotirati leta 1990.¹⁵

Takrat 22-letni ustanovitelj Calisto Tanzi je bil konec leta 2003 obtožen enega največjih finančnih škandalov na svetu in prvega take razsežnosti v Evropi. Parmalatu je z ustanovitvijo svetovnega koncerna uspelo ustvariti nepregledne povezave med podjetij in hkrati fiktivne transakcije. Tanzi naj bi denar, ki ga je odtegnil iz koncerna, v manjših zneskih porazdelil v tujini. Prav tako so v preiskavi ugotovili, da je na bančnem računu ene od Parmalatovih hčerinskih družb poniknilo štiri milijarde evrov.

Konec decembra 2003 je Parmalat, ob ugotovitvi preko 10 milijard evrov finančnega primanjkljaja, razglasil stečaj. Že takoj na začetku leta 2004 pa je novi upravitelj koncerna, Enrico Bondi, vladi predstavil ključne točke sanacijskega programa v izogib stečaju Parmalata. V času preiskave se je finančni primanjkljaj zvišal že na 14 milijard evrov, odgovorni pa so krivdo prelagali predvsem na banke, ki so tik pred propadom podjetja odobrile več milijard evrov vredna posojila, kljub temu, da so že vedela za slab finančni položaj. S tem so namreč spodbudila 135 tisoč delničarjev, da so svoj denar vložili v delnice omenjenega koncerna.¹⁶

V škandal naj bi bili poleg vodstva Parmalata ter bančnih inštitucij vpleteni tudi dacarji, ki naj bi prejeli podkupnine v zameno za izogib nadzoru v podjetju, ter revizorska hiša Deloitte & Touche, katere revizor naj bi celo sodeloval pri poslovodskih odločitvah in ponarejanju računovodskih izkazov.

Sodni proces proti ustanovitelju podjetja, Tanziju, zaradi suma ponareditve bilančnih izkazov in nezakonitih dejanj, se je začel septembra lani na milanskem sodišču, nadaljeval pa se je

---

¹⁴ Wikipedia (2006).

¹⁵ Wikipedia (2006).

¹⁶ Proces zoper obtožene v primeru Parmalat odložen na 10. julij (2006).

junija letos. Poleg Tanzija je bilo obtoženih še 64 drugih oseb, med katerimi je tudi nekdanji finančni direktor koncerna Fausto Tonna. Prav tako so delničarji Parmalat-a vložili odškodninske tožbe tudi proti bankam v višini več kot 13 milijard evrov, saj naj bi le-te spodbujale vlagatelje k nakupu Parmalatovih delnic.

Junija 2006 je bilo na zapor obsojenih 11 oseb, ki je krivdo med postopkom priznalo in si s tem priborilo nekoliko nižje kazni, ki se gibajo od 10 mesecev do poltretjega leta, med njimi tudi sin ustanovitelja Stefano Tanzi, ki je bil obsojen na 11 mesecev zapora. Vodilni finančnik v tistem obdobju Fausto Tonna ter pravni svetovalec Giampaolo Zini sta si zaradi priznanja prislužila simbolno zaporno kazen – dve leti in pol.¹⁷

4.5 AIG

Eno zadnjih svetovno znanih računovodskih prevar velike obsežnosti so odkrili proti koncu leta 2005 v Ameriki. Prirejanja poslovnih izkazov so bili obtoženi v največji zavarovalnici na svetu, American Insurance Company (v nadaljevanju AIG).

AIG je bila ustanovljena leta 1919 v Šanghaju na Kitajskem. Ustanovitelj Cornelius Vander Starr je bil prvi »zahodnjak«, ki je prodajal zavarovanja Kitajcem. Ko je tam posel uspel, je poslovanje razširil še na celotno Azijo, Latinsko Ameriko, Evropo in na srednji vzhod. Leta 1962 je ameriški del poslovanja prevzel Maurice R. »Hank« Greenberg, ki je bolj kot na osebna zavarovanja, posvečal pozornost na korporativna zavarovanja. Podjetje je leta 1969 postalo delniška družba.¹⁸

Svetovno najbolj priznana zavarovalnica je tudi del indeksa Dow Jones Industrial Average, kar je povzročilo strah in trepet borznim vlagateljem, saj bi finančne nepravilnosti lahko naredile ogromno škodo svetovnemu gospodarstvu. Prav zaradi močnega vpliva, ki ga ima AIG na gospodarstvo, so nekateri finančni strokovnjaki menili, da kazni ne bodo tako visoke, kot so bile v primeru Enrona, saj je bila v tem primer kriminalna obsodba za revizorja Arthurja Andersena poslovno usodna, tu pa si tega skorajda ne morejo privoščiti.

Vodstvo Ameriške zavarovalnice AIG je bilo obsojeno računovodske prevare v višini 1,7 milijarde ameriških dolarjev, ki jo je kmalu zatem tudi priznalo, ter številnih »offshore« transakcij. Glavno vlogo sta odigrala predsednik uprave Maurice »Hank« Greenberg, ki je 132 na seznamu najbogatejših ljudi na svetu ter na 59 mestu v ZDA, ki ga vsako leto objavlja Forbes Magazine. Prav tako je na tem seznamu tudi borzni guru, Warren Buffet, ki je celo na drugem mestu najbogatejših ljudi na svetu z 41-imi milijardami ameriških dolarjev. Slednji

---

¹⁷ V primeru Parmalat 11 obsojenih (2006).

¹⁸ Wikipedia (2006).

naj bi pri prevari sodeloval z različnimi transakcijami, ki so se stekala tudi na račun njegovega zavarovalniškega podjetja General Re.¹⁹

Po pregledu SEC-a je AIG popravil poslovna poročila za pretekla leta, s čimer so priznali nepravilno prikazane računovodske izkaze in neupravičene transakcije, ki so se vršile predvsem s podjetji General Re, Capco in Union Excess. Tako se je za leto 2005 kapitalski dobiček vlagateljev zmanjšal kar za cca. 2,26 milijarde ameriških dolarjev. Februarja letos so se AIG in ameriški državni tožilec dogovorili za poravnavo v višini 1,6 milijarde ameriških dolarjev.²⁰

4.6 SIEMENS

V času pisanja te diplomske naloge se je pojavil škandal v nemškem koncernu Siemens, kjer naj bi vodstvo družbe utajilo 100 milijonov evrov.

V obsežni raziskavi, v kateri je sodelovalo preko 270 policistov, tožilcev in davčnih inšpektorjev so ugotovili, da naj bi v družbi utajili in na tuje bančne račune prenesli prek 100 milijonov evrov, kar je petkrat več, kot so sprva sumili preiskovalci. Pod drobnogled so vzeli predvsem poslovanje dejavnosti podjetja na področju stacionarnega telekomunikacijskega omrežja Com, ki je v postopku likvidacije (Rednak, 2006).

Preiskovalci so v tem času odkrili, da je imel eden od Siemensovih vodstvenih delavcev na svojem bančnem računu v Grčiji 40 milijonov evrov, enak znesek pa so zamrznili tudi na bančnem računu v Avstriji. Preiskovalci še preverjajo, ali gre pri tem za del sredstev, ki so bila namenjena za podkupovanje tujih kupcev.

Zaradi suma storitve kaznivega dejanja so v priporu zadržali nekdanjega člana uprave družbe ter štiri druge zaposlene. Finančne poneverbe je trenutno osumljenih dvanajst oseb.

4.7 SIB BANKA

Leta 1990 ustanovljeni Slovenski investicijski banki (v nadaljevanju SIB banka) je svoj ustanovitveni kapital zagotovila Republika Slovenija. Kljub temu pa se omenjena banka nikoli ni mogla pohvaliti s pretirano uspešnostjo. Banka po besedah mnogih intelektualcev ni obstajala zaradi ekonomskih razlogov, temveč naj bi njen obstoj temeljil na političnih povezavah.

Leta 2001 se je Javno podjetje Energetika odločilo za nakup večinskega deleža v SIB banki. Takratna vrednost delnice je jeseni 2001 znašala 1.000 slovenskih tolarjev, mestna oblast

---

¹⁹ Scherer (2005)

²⁰ Wikipedia (2006)

mestne občine Ljubljana ter še nekateri drugi pa so se dogovorili za nakupno ceno 3.000 do 3.800 tolarjev na delnico. Zanimivo je tudi to, da je Energetika delnice SIB banki plačalo prej, preden jih je banka odkupila od svojih delničarjev. V tej situaciji so posamezniki v banki izkoristili notranje informacije in začeli kupovati delnice malih delničarjev po nižji ceni, kasneje pa so jih dražje prodali Energetiki (Malnarič, 2005, str. 43).

Vodstvu SIB banke očitajo tudi prirejanje računovodskih izkazov, revizijski hiši Iteo Abeceda pa zavajajoče revizorsko mnenje, saj so prikazali, da SIB banka posluje uspešno in ji še naprej napovedovali uspešno prihodnost. Na podlagi revizorjevega poročila se je JP Energetika pravzaprav odločila za nakup SIB banke.

Nekdanji direktor in solastnik revizijske hiše Iteo Abeceda, Vili Perner, je poleti 2004 dobil javni opomin zaradi napak pri reviziji SIB banke in še treh drugih družb, zoper ukrep pa se je Perner pritožil na vrhovno sodišče, ki zadeve še ni zaključilo.

Javno podjetje Energetika je proti SIB banki ter Iteo Abecedi vložilo tri tožbe. V prvi je Energetika poleg SIB banke tožila tudi upravo, Vlada Klemenčiča in Simona Petriča ter podjetje Iteo Abecedo za odškodninsko odgovornost, od njih pa so zahtevali 2,57 milijard tolarjev. Sodišče je konec aprila 2006 dosodilo v prid toženih, na kar pa se je direktor Energetike Hrvoje Drašković že pritožil (Bošnik, 2006).

4.8 STEKLARNA ROGAŠKA

Steklarne Rogaška, katero ime sega že v daljno leto 1665, je organizirana kot delniška družba. Večinski lastnik družbe je Rogaška Crystal Družba Pooblaščenka. S svojim prodajnim programom so usmerjeni predvsem v izvoz na tuje trge, slednji je v zadnjih letih znašal preko 90 % vseh izdelkov, največji del izvoza pa je namenjen v Združene države Amerike.

Prvi znaki nepravilnosti v poslovanju v Skupini Rogaška Crystal so se v javnosti pojavili v letu 2003, ko je manjšinski delničar Steklarne Rogaška d.d., Investicijska družba Infond, na sodišču vložil izpodbojno tožbo na sklep skupščine delničarjev. Obstajal je sum o oškodovanju delničarjev Steklarne Rogaška.

V letu 2004 so začeli poslovanje celotnega holdinga Rogaška Crystal pregledovati revizorji revizijske hiše Deloitte & Touche, ki je ugotovila vrsto nepravilnosti. Dokumenti dokazujejo, da so bili med letoma 2000 in 2003 poslovni izkazi Steklarne Rogaška prirejeni, kljub temu pa je revizijska družba Ernst & Young, ki je v teh letih revidirala družbo, izdala mnenje brez pridržka, kar je vplivalo predvsem na napačno mnenje vpletenih bank. V holdingu Rogaška Crystal so brez ustrezne presoje jemali kredite, navzkrižno dajali poročila in zastavljali nepremičnine. V izogib prikaza izgube v poslovnih knjigah, je družba za 120 milijonov tolarjev kupljeni Hotel Soča prodala za kar 680 milijonov tolarjev, s čimer je prikrila dejansko stanje družbe (Stamejčič, 2005).

Lansko leto (2005) je šlo podjetje Steklarna Rogaška, v postopek prisilne izterjave. Po podatkih uprave je imela v začetku tega leta za 12,6 milijarde tolarjev neporavnanih obveznosti, od tega 9 milijard samo od bank, celotni steklarski holding povezanih družb pa je imel v istem času kar 23 milijard tolarjev dolgov do bank, dobaviteljev, države in zaposlenih. Poročilo Deloitte & Toucha je hkrati odkrilo tudi zlorabo pooblastil in sklepanje škodljivih pogodb takratnega direktorja steklarne Davorja Šenije.

Ena od nenavadnih transakcij je tudi aprila 1999 plačano posojilo ameriški banki LBS, v višini 2,6 milijona ameriških dolarjev, ki bi ga moralo plačati ameriško podjetje Linden. Zanimivo, da nihče od članov nekdanje uprave ni znal pojasniti namena te transakcije. Kasnejše preiskave so izsledile, da je steklarna Lindnu, katerega izvršni direktor je bil v letu 2005 direktor steklarne Bojan Bevc, še leto prej odpisala 650.000 ameriških dolarjev terjatev, katerih nastanka ni znal nihče pojasniti. Terjatev je takratni direktor Steklarne Rogaška Davorin Škrinjarič najprej spremenil v dolgoročni kredit, ki pa ga je nato direktor Davor Šenija leta 2004 odpisal. Prav transakcije, ki so se prelivale preko dveh računov, odprtih pri ameriški banki LBS v New York-u, so skrivale največje prelivanje sredstev iz steklarskega sistema, kjer je bil Linden le posrednik za posle, ki so potekali v ameriški družbi Globtrade, katere direktor je bil Bojan Bevc (Stamejčič, 2005).

Sumljivi prenosi so se dogajali tudi med samo Steklarno Rogaško in njeno družbo pooblaščenko Rogaško Crystal, kjer je steklarna dala družbi pooblaščenki za 2,2 milijarde tolarjev posojil po prenizki obrestni meri, tako da je izguba samo iz te postavke znašala 161 milijonov tolarjev. Prav tako je steklarna v letu 2001 prenesla na Rogaško Crystal lastništvo blagovne znamke, za uporabo slednjega pa so družbi pooblaščenki v istem letu v obliki licenčnine plačali kar 500 milijonov tolarjev (Rot, 2006, str. 27 – 33).

Izvedlo se je še vrsto drugih nepravilnosti, katerih posledica je ugotovitev 7,32 milijard tolarjev čiste izgube v letu 2004.

Steklarna Rogaška se z novim direktorjem Robertom Ličenom in načrtom finančne reorganizacije nekako le rešuje pred stečajem. Brez dela je kljub temu ostalo 195 delavcev, 50 jih je prostovoljno zapustilo novembra 2005. V letu 2006 steklarna posluje brez izgube, obenem pa letos ni najelo niti enega samega kredita. Banke so med prisilno poravnavo kot upnice postale lastnice steklarne in trenutno skupaj z vodstvom iščejo novega kupca.²¹

4.9 ELAN

Leta 1944 ustanovljeno družbeno podjetje je bil ponos slovenskega gospodarstva. Skupaj z uspehi smučarskih asov je cvetelo vse do 80-ih let prejšnjega stoletja, nato pa so se v podjetju

---

²¹ SIOL.net (2006).

začele težave. Leta 1990, po blokadi računa, je podjetje šlo v stečaj. Kljub eni od najmočnejših znamk v zgodovini se je podjetje zaradi nepremišljenega vlaganja in zadolževanja finančno sesulo, k temu pa je precej pripomogla tudi takratna inflacija.

Primer Elan je, po nenavadnih zapletih in razpletih sodišča, prevzela komisija državnega zbora, ki je ugotovila, da je uprava Elana prenesla kapital in pozitivne stvari na by-pass podjetja. Sledilo je več ovadb in procesov, na koncu pa je kazensko odgovarjal le takrat zadnji Elanov direktor, Pavle Koder, ki je bil obsojen na eno leto pogojne zaporne kazni.

Elan je bil nato prodan Hrvatom, in sicer hrvaški Privredni banki, tik pred stečajem pa ga je rešila Slovenska razvojna družba, ki je poplačala terjatve, dala denar za ponovni zagon ter poiskala ekipo finančnih strokovnjakov, ki bi Elanu vrnila ponos in ga rešila iz rdečih števil.

V nadaljevanju so sledili nepričakovano dobri rezultati, ki pa so jim sledili zapleti zaradi izplačevanja visokih nagrad sanacijski 5-članski ekipi z Urošem Koržetom na čelu. Za poslovno leto 2001 so si namreč obračunali 1,15 milijarde tolarjev. Lastnike je nagrada motila, prav tako tudi ideja o izplačilu nagrade v obliki Elanovih delnic. Nasprotna stran pa je menila, da je bila pogodba, v kateri je bila določena premija za uspeh, nesporna, saj so podjetje dobili v stanju tik pred stečajem, z veliko neto zadolžitvijo ocenjeno na 60 milijonov evrov, zapuščajo pa ga kot finančno in poslovno sanirano podjetje (Križnar, 2004).

Koržetovi ekipi očitajo, da je dobiček Elana povečevala z različnimi mehanizmi z namenom izplačila visoke nagrade, katere višina je na koncu preseгла višino plač vseh zaposlenih v Elanu. Prav tako je nagrajevanje preseglo priporočilo vlade, ki določa, da kjer je država večinski lastnik, lahko nagrada znaša do 15 odstotkov letnih prejemkov direktorja iz naslova plač. Računsko sodišče je podalo mnenje, da je bil izračun premije za nagrado občutno previsok, in sicer za najmanj 553 milijonov in največ 1,9 milijarde tolarjev (Pušnik, 2005).

V posebni reviziji so leta 2004 ugotovili, da sanacija Elana ni bila tako uspešna, kot je sprva kazalo in da sanacijska ekipa pod vodstvom Uroša Koržeta ni bila upravičena do skoraj dveh milijard tolarjev nagrade, zato je direktor Skimarja, največjega lastnika Elana, Tevž Tavčar, vložil odškodninsko tožbo proti Koržetu in ekipi. Enako pa je storil tudi Korže, ki je Skimar tožil za izplačilo 506 milijonov tolarjev menedžerske nagrade. Epilog do danes še ni znan (Pušnik, 2005a).

4.10 BOFEX IN MERKUR

Podjetje Bofex je leta 1991 ustanovila družina Schollmayer, kasneje pa se je vanj vključil sklad tveganega kapitala Horizonte. Leta 1999 so v kranjski družbi Merkur ocenili, da bi s prevzemom Bofexa, ki se je tedaj že dobro usidral na slovenskem trgu, bistveno povečali lasten tržni delež na področju prodaje akustike in bele tehnike, ki je takrat je znašal slabih 10%. Tako so od sklada Horizonte in Schollmayerja odkupili 75 % delež družbe. Z odkupom

deleža je leta 2003 Merkur dosegel 50 % tržni delež panoge. Leta 2002 je Bofex s povečanjem prodaje s treh na 20 milijard tolarjev prejel celo naziv Zlata gazela. Skupina Merkur je novembra 2003 odkupila še preostali 25 % delež Bofexa.

Leta 2002 je družba Bofex ustvarila 290 milijonov tolarjev dobička, leta 2003 pa so poslovne knjige izkazovale 388 milijonov tolarjev vredno izgubo. V letu 2002 je Schollmayer ustanovil podjetje Big Bang Handels Austria, v katerem je bil Merkur posredni 25 % lastnik, ki pa ni kazal rezultatov, ki so jih pričakovali. Schollmayer je, tik preden je zapustil delovno mesto direktorja v Bofexu, podpisal garancijo, s katero se je družba Bofex zavezala prevzeti vse obveznosti družbe Big Bang Handels Austria, ki bi nastale do najemodajalca v Avstriji. Slednji jo je leta 2004 tudi vnovčil (Rot, 2006, str. 27).

Največji očitke družbi Merkur in hkrati tudi revizijski hiši Deloitte & Touche je ta, da je revizijska hiša izdalo pozitivno mnenje brez pridržka na konsolidirane poslovne izkaze skupine Merkur za leto 2003, kljub temu, da podatki o poslovanju Bofex-a še niso bili dokončani. Tako je bila v letu 2003 nastala 388 milijonov tolarjev vredna izguba napačno prikazana, saj je v sredini leta 2004 uprava Merkurja sporočila, da naj bi ta po novem znašala kar 1,1 milijarde tolarjev, kar je za 739 milijonov tolarjev več kot prvotno. Razlika naj bi nastala zaradi slabega poslovanja družbe pod vodstvom Schollmayerja, saj naj bi bile poslovne poteze v tistem obdobju premalo preiščene in preveč optimistične.

Uprava Merkurja se je takrat odločila, da poslovnih izkazov za leto 2003 ne bo popravljala in bo dodatno izgubo v višini 739 milijonov tolarjev vključila v poslovni izid prvega četrtletja leta 2004. Omenjena kreativnost uprave Merkur je seveda osupnila vlagatelje in delničarje te družbe, kljub temu pa je tečaj delnice padel le za slaba dva odstotka, kar kaže pasivnost slovenskega borznega trga (Biščak, 2004).

V letu 2005 je družba Bofex ovadila svojega nekdanjega lastnika in direktorja zaradi suma kaznivega dejanja sklepanja škodljivih pogodb. Schollmayer pa je avgusta letos vložil tožbo proti predsedniku uprave Merkurja Binetu Kordežu, kjer mu očita poslovno goljufijo.

Kot zanimivost naj omenim tudi to, da se je v letu 2004 v Merkurju zaposlila tudi dolgoletna direktorica revizijske družbe Deloitte & Touche, ki pa je zaradi raznih nepravilnosti, povezanih z računovodskimi izkazi v preteklih obdobjih, v družbi Merkur prekinila delovno razmerje. Za svoje delo je v obdobju šestih mesecev prejela 14,9 milijona tolarjev bruto prejemkov ter za 30,5 milijona tolarjev drugih prejemkov (odškodnine, odpravnine, regres, bonitete). Uprava je za svoje delo v letu 2004 prejela 215,4 milijona tolarjev bruto prejemkov (6 oseb), devet članov nadzornega sveta družbe pa 24,9 milijona tolarjev bruto prejemkov (Rot, 2006, str. 27).

Kot nagrado za uspešno delo v letu 2003 je nadzorni odbor članom uprave družbe podelil 2.255 opcij v skupni vrednosti 9,5 milijona tolarjev, 1.620 opcij članom nadzornega odbora v

skupni vrednosti 6,8 milijona tolarjev ter 11.180 opcijskih upravičenj zaposlenim na podlagi individualnih pogodb (po ceni 24.000 sit za delnico, kolikor je znašala povprečna cena delnic na borzi v letu 2003) (Rot, 2006, str. 27).

5 SKLEP

Visoke plače, dodatki in nagrade vodilnim v podjetju, vodijo poslovodstvo k nepoštenim izkazovanjem poslovnih rezultatov. Od njihove iznajdljivosti je namreč odvisno, na kako »veliki nogi« bodo živeli – vsaj dokler jih nekdo ne odkrije in temu primerno tudi ukrepa.

Kljub vedno strožjim zakonom in aktom na področju finančnega poslovanja so »izvajalci prevar« vedno korak pred tistimi, ki zakone pišejo in jih dopolnjujejo. Stroka se na njihovih prevarah uči in z vsakim novim primerom skuša »zakrpati luknjo« v zakonu, ki je bila do takrat nedorečena.

Kriza, ki je ob vstopu v novo tisočletje zamajala ameriško gospodarstvo, se je nadaljevala tudi v Evropi. Enronu, WorldComu, Xeroxu in še mnogim drugim, je v Evropi prvi sledil Parmalat, ki je prebudil evropske investitorje. Plaz finančnih afer, ki se je vsul so porušile zaupanje velikih in malih investitorjev v kapitalski trg.

Črno piko so dobili predvsem revizorji, ki naj bi bili neodvisni in ki naj bi oblikovali »sito« informacij, ki bi nato vodilo podjetje v prikaz resnične in poštene slike finančnega poslovanja podjetja. Finančni zlomi pa so revizorje prikazali kot sodelavce in svetovalce pri oblikovanju zavajajočih računovodskih izkazov, ki so jih nato »objektivno« pregledali.

Razprave, ki jih dokaj pogosto poslušamo v zvezi z gospodarskim kriminalom so po mojem mnenju brezpredmetne, če ostane le pri njih. Menim, da bi ob odkritju prevar nadzorne institucije morale delovati učinkoviteje, saj ob dejstvu, da povzročitelji gospodarskega kriminala, še posebej pa izvajalci lažnih računovodskih izkazov, redkokdaj prejmejo obsodilno obsodbo, ne stimulira upraviteljev, katerim je cilj lasten zaslužek, da bi delovali pošteno.

Posebnost, ki bi jo lahko poudarila pri slovenskih podjetjih, ki nikakor niso imuna na računovodske prevare, je, da pri nas večina ustvarjalcev »kreativnih računovodskih izkazov« ostane tako ali drugače nekaznovanih. Sodni procesi se vlečejo in vlečejo in pogosto imam občutek, da ko se »novinarska gonja« in moralna sodba javnosti konča, se proces prav potihno zaključi. Razlog lahko najdemo v izredno pasivnem slovenskem sodstvu, ki reagira prepočasi, hkrati pa kot da se boji izreči kazen, ki bi bila po zakonu upravičena za vpletene v prevare. Tu nastopi tudi politika, ki je tako drugod kot tudi pri nas še vedno močno integrirana v gospodarski svet. Očitki letijo tudi na Slovenski inštitut za revizijo, ki bi moralo pogosteje in učinkoviteje izvajati nadzor nad revizorskimi hišami.

V izbranih slovenskih primerih finančnih prevar – SIB banki, Steklarni Rogaška, Elanu ter Bofexu in Merkurju, ni do danes še nihče od vpletenih dobil sodnega epiloga, medtem ko so v Ameriki glavnega krivca v primeru Enron že obsodili na dobrih 24 let zapora in na 45 milijonov dolarjev globe, glavni direktor ameriškega telekomunikacijskega podjetja WorldCom, Ebberson, je bil obsojen na 25 let zapora, v ostalih tujih primerih je prišlo do denarne poravnave, epilog glavnih obdolžencev pa v nekaterih primerih še ni znan.

Prav tako na slovenskem gospodarskem prostoru še ni prišlo do kaznovanja vpletenih revizorjev v omenjenih slovenskih primerih. Revizor Vili Perner, iz revizijske hiše Iteo-Abeceda, ki je sodeloval s SIB banko v času, ko so ji očitali prirejanje računovodskih izkazov, je prejel le javni opomin, ki zaradi pritožbe na Vrhovnem sodišču še vedno ni pravnomočen. V primeru afere Bofex in Merkur pa je revizijski inštitut celo zavrnil nadzor v revizijski hiši Deloitte & Touche, češ, da bi nadzor opravili le v primeru izrecne zahteve, ki pa je niso prejeli.

Kot lahko ugotovimo, bi bil v Sloveniji večji neodvisni nadzor nad revizorji potreben, saj bi ta prav gotovo imel pozitivne učinke nad njihovim delovanjem. Revizorji, ki so velikokrat žrtve različnih interesov in s tem pod velikim pritiskom pri opravljanju svojega dela, bi z večjim nadzorom lažje opravljali svoje delo.

Za zagotavljanje večje moralnosti ravnanja ključnih oseb v poslovnem okolju poskušamo le-to doseči z oblikovanjem poslovne etike in usposabljanjem zaposlenih na tem področju. Od podjetij se pričakuje, da bodo oblikovala tudi kodeks etičnega ravnanja in seveda zaposlovala poštene posameznike. Sama menim, da je taka preventiva uspešna, če vse to podpira tudi vodstvo, ki je zaposlenim zgled za vzorno ravnanje. Prav hitro se namreč lahko zgodi, da zaposlenega zapeljejo drugi privlačnejši interesi, za katerimi stojijo osebne koristi. Zato morajo biti predvsem vodje podjetja moralno močne in etično odgovorne osebe, ki se znajo takim pritiskom upreti. Po mojem mnenju lahko le tak način vodenja skupaj s transparentnostjo poslovanja vodi podjetje v dolgoročno uspešnost.

LITERATURA

1. Biščak Jože: Revizijski dvomi. Mladina, Ljubljana, 2004, 31, str. 12.
2. Bošnik Lucija: Energetika še toži banko SIB. Finance, Ljubljana, 2006, 90, str. 4-5.
3. Čokelc Stanko: Metode davčnih ponaredb in prevar. Revizor, Ljubljana, 1999, 4, str. 102-120.
4. Habjanec Renata: Prevare v računovodskih izkazih. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 32 str.
5. Habjanec Renata: Vloga revizorja pri odkrivanju in preprečevanju prevar v računovodskih izkazih. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 43 str.
6. Horvat Tatjana: Mednarodne novosti: Razplet primerov Enron in Worldcom; Poslovodstvo naj bi jamčilo za računovodske izkaze; Etika in revizorjeva neodvisnost. Revizor, Ljubljana, 2002, 9, str. 110-123.
7. Jerčič Nina: Problematika kredibilnosti računovodskih izkazov: Tuj in domač primer. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 41 str.
8. Kolenc Franc: Revizor – gospodarski svetovalec?. Relacije, Ljubljana, 10(2004), 1, str. 21-23.
9. Kolenc Franc: Revizorjeva opozorilna vloga. Relacije, Ljubljana, 10(2004a), 1, str. 21-23.
10. Kovačič Darko: Enron – sistematična kriza kapitalizma. Revija Kapital, Ljubljana, 2002, 3, str. 8.
11. Krese Nataša: Računovodsko nadziranje kot dejavnik preprečevanja prevar v poslovanju. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 52 str.
12. Malnarič Damjan: Nadzor nad revizijskimi družbami in revizorji. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 46 str.
13. Povh Dragica: Prevare, korupcija in notranji revizor. Revizor, Ljubljana, 2003, 4/5, str. 7-22.
14. Pušnik Manja: Januarja odločitev o Koržetovi 500-milijonski tožbi. Finance, Ljubljana, 2006, 227, str. 7-8.
15. Pušnik Manja: Nagrada U. Koržetu v Elanu je bila previsoka. Finance, Ljubljana, 2005, 232, str. 6-7.

16. Rednak Andreja: Stomilijonska finančna utaja v Siemensu. Finance, Ljubljana, 2006, 223, str. 6.
17. Rot Mihael: Notranje kontrole – nova pravila za zaščito investitorjev. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 85 str.
18. Scherer Ron: A top insurance company as the new Enron. The Christian Science Monitor, Boston, (Mass.), 2005, 6, str. 31-35.
19. Schilit Howard: Financial Shenanigans. 2. izdaja. New York... Toronto : McGraw-Hill, Inc., 2002. 296 str.
20. Stamejčič Damjana: Kam so odtekale milijarde?. Delo, Ljubljana, 2005, 179, str 11-12.

VIRI

1. Bivšim managerjem podjetja Xerox 22 milijonov dolarjev. [URL: <http://www.finance-on.net/?MOD=show&id=49833>], 6.6.2003.
2. Direktorju Enrona 24 let zapora. [URL:http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Slovenske+novice&da=20061025&ed=&pa=7&ar=1e927184fa414bf114cf08611c69523b04&fromsearch=1], 25.10.2006.
3. Direktor WorldComa kriv ponaredb. RTV Slo. [URL:http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=4&c_id=70759&tokens=WorldCom], 15.3.2005.
4. IFAC: Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2001.
5. Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-UPB1) (Uradni list RS, št. 95/2004).
6. Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 1994. 6 str.
7. Križnar Polona: Elan. 24ur.com. [URL:http://www.24ur.com/bin/article.php?article_id=2038550], 3.4.2004.
8. Ličen: Steklarno Rogaška smo rešili pred stečajem. Siol.net. [URL:http://novice.siol.net/default.aspx?site_id=1&page_id=4&article_id=1406120612431567&cid=103], 2.12.2006.
9. Osumljen še Xerox. Reuters/STA. [URL: <http://www.sta.si/os.php?k=2&id=1123208>], 28.6.2006.

10. Primer WorldCom. [URL: <http://www.mladina.si/dnevnik/20418/>], 27.6.2002.
11. Proces zoper obtožene v primeru Parmalat odložen na 10. julij.
[URL: <http://www.finance-on.net/?MOD=show&id=154761>], 6.6.2006.
12. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. DZS d.d., 1996, elektronska verzija 1.0.
13. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2006. 273 str.
14. Ustanovitelju WorldComa 25 let zapora. RTV Slo.
[URL:http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=4&c_id=82287&tokens=WorldCom], 13.7.2005.
15. V primeru Parmalat 11 obsojenih.
[URL: <http://www.finance-on.net/?MOD=show&id=124530>], 28.6.2006.
16. Wikipedia. [URL: <http://en.wikipedia.org/wiki>], 5.12.2006.
17. WorldCom bo plačal poravnavo. RTV Slo.
[URL:http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=4&c_id=70765 &tokens=WorldCom], 8.7.2003.
18. Začetek sojenja Layju in Skillingu začetek konca škandala Enron. STA.
[URL: <http://www.sta.si/os.php?s=&k=2&id=1132221>], 30.1.2006.
19. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) (Uradni list RS, št. 42/2006).
20. Zakon o računovodstvu (Uradni list RS, št. 23/99).